

*Muhtasar
Namaz ve Abdest Risâlesi*

Orijinal Adı:

مختصر صفة الصلاة

ومعه

الميسر في صفة الوضوء
والميسر في نواقض الوضوء

Muhtasaru Sıfati's-Salâh

Yayına Hazırlık:

Tevhid ve Sünnet

Yayın No: 22

Baskı-Cilt:

Step Ajans Reklamcılık Matbaacılık Tan. ve Org. Ltd. Şti.
Göztepe Mah. Bosna Cad. No.11 Mahmutbey-Bağcılar-İST.
Tel.: 0212 446 88 46 Matbaa Sertifika No. 12266

Birinci Baskı

Kasım 2023/Rebiulevvel 1445

Bütün Hakları Mahfûzdur.

TEVHİD VE SÜNNET YAYINEVİ

BURSA: Zafer Mah. Şen Sok. No: 16
Osmangazi/BURSA Tlf: (0224) 363 24 06
İSTANBUL: Mehmet Âkif Mah. Şen Cad. No: 30
Sultanbeyli/İSTANBUL (0216) 314 95 81

Muhtasar
Namaz ve Abdest Risâlesi

Prof. Dr. Ahmed b. Muhammed el-Halîl

el-Kasım Üniversitesi
Şeriat ve İslâmî İlimler Fakültesi
Yüksek Öğrenim Müderrisi

Çeviren
İlyas Orazgil

كَلِمَاتُ التَّوْحِيدِ وَالسُّنَنِ
tevhid ve sünnet

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

GİRİŞ

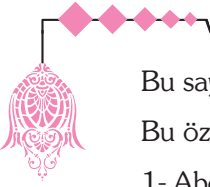
Âlemlerin rabbi olan Allah'a hamd olsun. Allah, Nebîmiz Muhammed'e, âilesine ve ashâbına salât ve selâm etsin, mubârek kılsın.

Şimdi, elinizdeki kitâb, "Namaz Kılma Şekli" isimli kitabımın yeni baskısıdır. Fazîletli bâzı dostlar kitâbın girişine "Abdest Nasıl Alınır?" ve "Abdesti Bozan Şeyler Nelerdir?" konuları hakkında kolay ve özet bir bölüm koymamı önerdiler.

Ben de bu öneriyi münâsib buldum. Nitekim abdest ve abdesti bozan şeyler namazın vafına öncelenecek en güzel konulardandır.

Daha önce "Abdest Nasıl Alınır?" ve "Abdesti Bozan Şeyler Nelerdir?" bahislerini, delilleri, tercîhleri ve kayda değer hilâfları ile zikrederek şu üç yerde etraflıca ele almıştım:

- 1- Şerhu Zâdu'l-Mustakni
- 2- Şerhu Bulûğu'l-Merâm
- 3- et-Tavdîhu'l-Mukni' Şerhu'r-Ravdu'l-Murbi'

Bu sayfalar işte bu bahislerin özetidir.

Bu özetle şunları zikredeceğim:

1- Abdestin nasıl alınacağı ve abdesti bozan şeyler hakkında sadece tercih edilen görüş.

2- Bu özet —inşâallah- özlü, anlaşılması basit ve birbirini izleyen bölümler hâlinde olacaktır. Kerîm olan Allah'tan bunu faydalı kılmasını, fazlı ve rahmeti ile hüsnü kabûl göstermesini dilerim.

Allah nebîmiz Muhammed'e, âilesine ve ashâbına salât ve selâm etsin.

Dr. Ahmed b. Muhammed el-Halîl

15.03.1441 Hicrî

MUKADDİME

Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a âittir. Salât ve selâm nebîmiz Muhammed'e, âilesine ve ashâbına olsun.

Şimdi:

Namaz kılma şekli hakkında bir kitâb tasnif etmişim. İçerisinde fakîhlerin görüşlerini, delillerini ve bunlar üzerindeki münâkaşaları zikretmiş ve her meseleyi, bana göre en kuvvetli ve nasslara en yakın görüşü tercîh ederek sonlandırmışım.

Derken, değerli bir takım kimseler bu kitâb içinden, namazın şeklini özetlememi teklif ettiler. Şöyle ki, bu özette namazın şekli peş peşe, basitçe serdedilecek, fukahânın görüşleri zikredilmeyecek; sadece hadîslerin delâlet ettiği râcih görüş ile yetinilecekti. Bu teklifin uygun ve Allah'ın izniyle fâideli olduğunu gördüm. Buna binâen bu muhtasar metin kaleme alındı ve kolay anlaşılır bir üslûbda olmasına özen gösterildi.

Allah'tan bunu faydalı kılmasını, kendi katında kabûl buyurmasını niyâz ediyorum. Muhakkak ki O Cevvâd'dır ve Kerîm'dir.

Ahmed b. Muhammed el-Halîl

23 Safer 1440

ABDEST NASIL ALINIR ?

- Her müslümanın nasıl abdest alacağını öğrenmesinin vâcib olduğunda âlimler icmâ etmişlerdir.
- Abdest İslâm'daki en büyük ibâdetlerdendir.
- Şeriatte abdest almanın pek çok fazîleti vardır. Hadîslerde en çok vârid olan fazîleti ise günahlara keffâret olmasıdır.

Ebû Hurayra radiyallahu anh'ın hadîsinde geldiği üzere Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟»
قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ
الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَذَلِكُمْ الرَّبَاطُ
فَذَلِكُمْ الرَّبَاطُ».

“Allah’ın kendisiyle hatâları sildiği ve dereceleri yükselettiği ameli size göstermeyeyim mi?” Dediler ki: “Elbette göster ey Allah’ın rasûlü.” Dedi ki: “Zorluklara rağmen tasamam alınan abdest, mescidlere doğru atılan çokça adım

ve bir namazdan sonra diğer namazı beklemek. İşte ribât budur. İşte ribât⁽¹⁾ budur.”⁽²⁾

• Bir müslüman abdest almak istediği zaman Allah'tan yardım ister ve gelen açıklamadaki adımları izler:

1- Abdeste niyet eder. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى.»

“Ameller ancak niyetlere bağlıdır. Herkese de ancak niyet ettiği vardır.”

2- Sonra ellerini üç defa yıkar. Bu, müstehâbtır.

3- Sonra mazmaza ve istinşâk⁽³⁾ yapar. Bir defa yapması vâcib üç defa yapması müstehâbtır.

4- Mazmaza ve istinşâkı tek avuçla birlikte yapmak sünnettir.⁽⁴⁾

5- Mazmaza ve istinşâkı sağ el ile sümkürmeyi ise sol el ile yapmanın müstehâb olduğunda dört imâm ittifâk etmiştir.

6- Sonra yüzünü yıkar. Bir defa yıkaması vâcib; üç defa yıkaması müstehâbtır.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ﴾

“Ey îmân edenler namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi yıkayın.” (Mâide, 6)

(1) Ribât düşman sınırlarını gözetmek ve nöbet tutmaktır. Namazı beklemek ribât olarak isimlendirilmiştir çünkü bunda nefisle cihâd etmek ve nefsi, şehvetlere karşı hapsedmek söz konusudur. (Çeviren)

(2) Müslim (251).

(3) Mazmaza, ağza su alıp suyu ağızda çalkalamak; istinşâk ise burna su çekmektir. (Çeviren)

(4) Avucuna aldığı suyun bir kısmını ağızına verir bir kısmını da burnuna çeker. (Çeviren)

7- Yüzün uzunlamasına yıkanması gereken sınırı: Gâliben normal bir başın saç bitim yerinden başlayıp aşağıya doğru sakalların bittiği kemikler ve çeneye kadar olan kısımdır. Bu sınır hakkında fakihler ittifâk etmişlerdir.

8- Yüzün enlemesine yıkanması gereken sınırı ise: Bir kuktan diğer kulağa kadar olan bölgedir. Bu sınır hakkında da dört imâm genel olarak ittifâk etmiştir.

9- Eğer yüzdeki sakal cildi belli edecek kadar seyrek ise hem cildi hem kılları yıkamak vâcibdir. Cild gözüktüğü için yıkanması vâcibdir. Kıllar ise farz mahallinde bulunduğu için yıkanması vâcibdir. Bu meselede dört mezheb arasında ittifâk vardır.

10- Eğer sakal sık ve gürse, sakalın yüzün sınırına dâhil olan yüzeyinin yıkanması vâcibdir. Sakalın çeneden aşağı uzanmış kısmını yıkamak ise vâcib değildir.

11- Sonra dirsekler ile beraber ellerini yıkar.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ﴾

“Dirseklere kadar ellerinizi yıkayın.” Bir defa yıkaması vâcib, üç defa yıkaması müstehâbdır.

12- Sonra kulaklar ile berâber başın tamâmını su ile bir kere mesh eder. Bu da vâcibdir.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ﴾

“Başlarınızı mesh edin.”

Mesh edilmesi vâcib olan kısmı tamamen mesh ettiğinde, nasıl mesh ederse etsin yeterli olur. Vâcib olan kısım ise, yüzün sınırı bahsinde geçtiği gibi, gâliben saçın normal bitim yerinden ensenin başlangıcına kadar olan kısımdır. Bu erkek içindir.

Kadına gelince, İmâm Ahmed'den nakledildiğine göre başının önünü mesh etmesi yeterlidir ve râcih olan budur. Nitekim Âişe radiyallahu anhâ'dan böyle sâbit olmuştur.

13- İlim ehlinin geneline göre başın ve kulakların meshinin tekrâr edilmesi müstehâb değildir.

14- Başın mesh edilme şekli hakkında sünnet olan, kişinin ellerini başının önünden ensenin başlangıcına doğru götürüp sonra da başladığı yere geri döndürmesidir. Nitekim Abdullah b. Zeyd hadisinde geldiği üzere

«بَدَأَ بِمُقَدَّمِ رَأْسِهِ ثُمَّ ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى فِقَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ.»

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem başının önünden başladı, sonra ellerini başının arkasına kadar götürdü, sonra ellerini başladığı yere geri döndürdü.”

15- Sonra işaret parmaklarının uçlarını kulağının içine sokar ve baş parmakları ile de kulaklarının arkasını mesh eder.

16- Sonra ayaklarını, aşık kemikleri yani ayağının iki yanındaki çıkıntılı kemikler ile beraber yıkar.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿وَأَرْجَلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾

“**Ayaklarınızı da aşık kemikleri ile beraber yıkayın.**” (Mâide, 6) Bir defa yıkamak vâcib, üç defâ yıkamak müstehâbdır.

Vâcib yıkamayı tam yapmaya özen gösterir.

Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ».

“Ateşte yanacak topukların vay hâline!”⁽¹⁾

Ömer radiyallahu anh hadîsinde ise şöyle gelmiştir:

«أَنَّ رَجُلًا تَوَضَّأَ، فَتَرَكَ مَوْضِعَ ظَنْفِرٍ مِنْ قَدَمَيْهِ، فَأَبْصَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: ارْجِعْ، فَأَحْسِنِ وُضُوءَكَ. فَرَجَعَ، فَتَوَضَّأَ ثُمَّ صَلَّى».

“Bir adam abdest almış ayağında tırnak kadar bir yeri yıkamamıştı. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem orayı gösterdi ve dedi ki: “*Git abdestini güzel al.*” O da döndü abdest aldı sonra namazını kıldı.”⁽²⁾

17-Tertîb abdestin farzlarından. Tertîb, abdest a'zâlarını abdest âyetinde gelen sıralama ile yıkamaktır. Bir uzvu yıkamayı diğer uzva öncelemez. Meselâ ayaklarını ellerinden önce yıkamaz.

18-Muvâlât da abdestin farzlarından. Muvâlât ile kastedilen şey, bir uzvu yıkamayı, önceki uzvu kuruyuncaya kadar geciktirmemektir. Meselâ yüz kuruyuncaya kadar ellerin yıkanması geciktirilmez.

19- Abdest bitince şöyle denir:

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ».

“Şehâdet ederim ki Allah'tan başka hak ilâh yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.”

Nitekim Ömer İbnu'l-Hattâb radiyallahu anh, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

(1) Müslim

(2) Muttefekun aleyh. Abdullah b. Ömer hadîsi.

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيَلِغُ - أَوْ فَيَسْبِغُ - الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ
أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ»

“Sizden her kim tam ve eksiksiz bir abdest alır ve sonra da: ‘Şehâdet ederim ki Allah’tan başka hak ilâh yoktur ve Muhammed Allah’ın kulu ve rasûlüdür derse, Cennet’in sekiz kapısı kendisine açılır ve dilediğinden girer.”

Bir rivâyette de şu ifâdeler yer almıştır :

«مَنْ تَوَضَّأَ، فَقَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ،
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

“Her kim abdest alır ve ‘Şehâdet ederim ki Allah’tan başka hak ilah yoktur, tektir, ortağı yoktur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed O’nun kulu ve rasûlüdür derse...”⁽¹⁾

Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’in ümmeti kıyâmet günü abdest izleri ile tanınacaktır. Nitekim Ebû Hurayra radiyallahu anhu hadîsinde geldiğine göre Nuaym el-Mucmir şöyle demiştir:

«رَقِيتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ عَلَى ظَهْرِ الْمَسْجِدِ، فَتَوَضَّأَ فَقَالَ إِنِّي
سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ
فَلْيَفْعَلْ».

“Ebû Hurayra ile birlikte mescidin üstüne çıktım. Abdest aldı ve dedi ki: Ben Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’i şöyle derken işittim: *Muhakkak ki ümmetim kıyâmet gününde ab-*

(1) Müslim.

dest izlerinden dolayı yüzleri nurlu, elleri ve ayakları nurlu olarak çağırılacaktır. O hâlde sizden kim nûrunu artırabilirse bunu yapsın.”⁽¹⁾

Huzeyfe radiyallahu anh Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

«إِنَّ حَوْضِي لَأَبْعَدُ مِنْ أَيْلَةٍ مِنْ عَدَنٍ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لَأَذُودُ عَنْهُ الرَّجَالَ كَمَا يَذُودُ الرَّجُلُ الْإِبِلَ الْغَرِيبَةَ عَنْ حَوْضِهِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَتَعْرِفُنَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، تَرُدُونَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِينَ، مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ، لَيْسَتْ لِأَحَدٍ غَيْرِكُمْ».

“Muhakkak ki benim havuzum Eyle'den Aden'e kadar olan mesâfeden daha uzundur. Canım elinde olana yemîn ederim ki bir adam yabancı deveyi kendi havuzundan kovduğu gibi ben de bir takım adamları o havuzdan kovacağım.” Dediler ki: Ey Allah'ın rasûlü sen bizi tanıyacak mısın? Dedi ki: “Evet, siz benim yanıma abdest izlerinden dolayı yüzleriniz, kollarınız ve ayaklarınız nurlu olarak varacaksınız. Bu (alâmet) sizden başka hiç kimsede olmayacaktır.”

Ebû Hurayra'nın rivâyetinde ise şöyle gelmiştir:

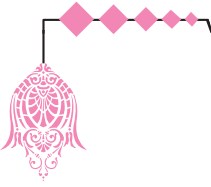
«نَعَمْ، لَكُمْ سِيمًا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَّمِ، تَرُدُونَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِينَ، مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ».

“Evet, sizin, hiçbir ümmette olmayan sîmânız olacak. Abdest izinden dolayı yüzleriniz, kollarınız ve ayaklarınız nurlu olarak yanıma varacaksınız.”⁽²⁾

Elhamdulillah tamâmlandı.

(1) Muttefekun aleyh.

(2) Müslim, 247.

ABDESTİ BOZAN ŞEYLER NELERDİR?

Abdesti bozan şeyler dört tanedir.

İlki: Az olsun çok olsun, iki yoldan (ön ve arkadan) çıkan idrâr ve dışkı gibi şeylerdir.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyumuştur:

﴿ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنَ الْغَائِطِ ﴾

“Yâhut biriniz tuvaletten gelmişse...”

*İdrâr ve dışkı yolları dışında bedenden çıkan kusmuk, kan, burun kanı ve benzerleri ise abdesti bozmaz. Ancak bunlardan dolayı abdest almak müstehâbdır.

İkincisi: Baygınlık ya da uyku sebebiyle aklın gitmesi.

Abdesti bozan uykunun ölçüsü, uyuyanın duyularını kaybettiği ağır uykudur.

Uykunun abdesti bozduğunun delili, Safvân b. Assâl radiyallahu anh'ın şu hadîsidir:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرًا أَلَّا
نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلِيَالِيَهُنَّ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ، وَلَكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ
وَنَوْمٍ».

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, yolcu olduğumuz vakit üç gün ve üç gece boyunca cünüblük hâriç, dışkı, idrar ve uykudan dolayı mestlerimizi çıkarmamamızı emrederdi.⁽¹⁾

Üçüncüsü: Erkeğin zekerine, kadının da fercine dokunması. Nitekim Amr b. Şuayb babasından, o da dedesinden Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini aktarmıştır:

«أَيُّمَا رَجُلٍ مَسَّ فَرْجَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ، وَأَيُّمَا امْرَأَةٍ مَسَّتْ فَرْجَهَا
فَلْتَتَوَضَّأْ».

“Fercine dokunan her adam abdest alsın. Fercine dokunan her kadın abdest alsın.”⁽²⁾

• Erkeğin kadına dokunması ise abdesti bozmaz. Ancak kadına şehvetle dokunduğunda, ihtiyâtlı olup abdest alması güzeldir.

Dördüncüsü: Deve eti yemek. Ciğeri, kalbi, dalağı, işkembesi ve yağı gibi geri kalan diğer kısımları da böyledir.

• Etinin suyu ise abdesti bozmaz. Ancak bu su ile beraber ufak da olsa bir et parçası yemek abdesti bozar.

• Sütünü içmek de abdesti bozmaz.

Deve etinin abdesti bozduğunun delili ise Câbir b. Semûra radiyallahu anh'ın şu hadîsidir:

«أَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْعَنَمِ؟ قَالَ: إِنْ شِئْتَ فَتَوَضَّأْ، وَإِنْ شِئْتَ

(1) Nesâî ve Tirmizî sahîh bir isnâd ile tahrîc etmişlerdir.

(2) Ahmed rivâyet etmiş, Buhârî sahîh olduğunu söylemiştir.

فَلَا تَوَضَّأَ. قَالَ: أَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَتَوَضَّأَ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ».

“Bir adam Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e koyun etinden dolayı abdest alayım mı? diye sordu. Buyurdu ki: “İstersen al, istersen alma.” Adam: Peki deve etinden dolayı abdest alayım mı? diye sorunca, “Evet, deve etinden dolayı abdest al” dedi.⁽¹⁾ Bu mesele hakkında başka hadîsler de vardır.

İmâm Ahmed şöyle demiştir: “Bu konuda iki sahîh hadîs vardır; Berâ hadîsi ve Câbir b. Semûra hadîsi.”

Elhamdulillah tamamlandı.

NAMAZIN KILINIŞ ŞEKLİ

Namazın kılınış şekline özen göstermenin önemi:

Ebû Hurayra radiyallahu anh şöyle rivâyet ediyor:

«أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ - وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ - فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ” وَعَلَيْكَ السَّلَامُ، ارْجِعْ فَصَلِّ ؛ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ ». فَرَجَعَ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ، فَقَالَ: ” وَعَلَيْكَ السَّلَامُ، فَارْجِعْ فَصَلِّ ؛ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ ». فَقَالَ فِي الثَّانِيَةِ أَوْ فِي الَّتِي بَعْدَهَا : عَلَّمَنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ: ” إِذَا قُئِمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَسْبِغِ الوُضُوءَ، ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ بِمَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْزُقْ حَتَّى تَسْتَوِيَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْزُقْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْزُقْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا».

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mescidin bir köşesinde otururken bir adam mescide girdi. Namaz kıldı ve sonra

gelip selam verdi. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona: *“Ve aleyke’s-selâm, dön namaz kıl. Çünkü sen namaz kılmadın.”* dedi. O da döndü namaz kıldı ve sonra gelip selâm verdi. Dedi ki: *“Ve aleyke’s-selâm, dön namaz kıl. Çünkü sen namaz kılmadın.”* Adam ikinci ya da bir sonrakinde şöyle dedi: *“Bana (nasıl namaz kılacağımı) öğret ey Allah’ın rasûlü.”* Bunun üzerine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dedi: *“Namaz kılacağın zaman güzelce abdest al. Sonra kibleye dön ve tekbîr getir. Sonra Kur’ân’dan kolayına geleni oku. Sonra rukû et ve uzuvların yatışincaya kadar rukûda kal. Sonra dosdoğru ayakta duruncaya kadar doğrul. Sonra secde et ve uzuvların yatışincaya kadar secdede kal. Sonra secdeden kalk ve uzuvların yatışincaya kadar otur. Sonra secde et ve uzuvların yatışincaya kadar secdede kal. Sonra secdeden kalk ve uzuvların yatışincaya kadar otur. Sonra bunu namazlarının tamâmında yap.”*⁽¹⁾

(1) Buhârî, 6251; Müslim, 397

NAMAZA HAZIRLIK

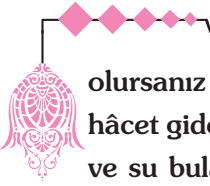
Abdest

Müslüman kişi namaz kılmak istediğinde -abdestli değilse- namaz için abdest alması vâcibdir.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ
وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ
وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ
مِّنْكُمْ مِنَ الْغَايِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا
طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ
عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

“Ey îmân edenler! Namaza kalktığınız zaman yüzlerinizi ve dirseklerle beraber ellerinizi yıkayın; başlarınızı ise mesh edin; aşık kemikleri ile beraber ayaklarınızı (yıkayın.) Eğer cünüb iseniz (yıkılarak) temizlenin. Hasta

olursanız veya seferde bulunursanız veya içinizden biri hâcet gidermekten gelirse veya kadınlarla cimâ ederseniz ve su bulamazsanız, temiz bir toprağa teyemmüm edin; yüzlerinizi ve ellerinizi onunla mesh edin. Allah size hiçbir zorluk çıkarmak istemez; fakat sizi tertemiz kılmak ve size olan ni'metini tamamlamak ister ki şükredesiniz.” (Mâide, 6)

■ Her namaz için abdest yenilemek dört mezhebin ittifâkı ile müstehâbdır. Abdest yenilemenin ma'nâsı: Kişinin abdestli iken abdestini bozmadığı hâlde yeniden abdest almasıdır. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in her namaz için abdest aldığı, sahîh hadîsler ile sâbittir. Bunu, Buhârî rivâyet etmiştir.⁽¹⁾

Fakîhler, abdest yenilemenin müstehâb olmasının şartı hakkında üç farklı görüşe ayrılmışlardır. Bu görüşlerin doğrusu, abdest yenilemenin, önceki abdesti ile herhangi bir namaz kılan kimse için müstehâb olacağı görüşüdür.

Namaza yürüme:

■ Sonra, farz namaz kılmak istediğinde sekînet ve vakâr ile mescide gider.

■ Sonra Tahiyetu'l-Mescid namazını kılar. Nitekim Ebû Katâde el-Ensârî'nin rivâyet ettiği bir hadîste Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسُ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ.»

“Biriniz mescide girdiğinde iki rek'at namaz kılmadıkça oturmasın.”⁽²⁾ Muttefekun aleyh.

(1) Buhârî, 214.

(2) Buhârî, 1163; Müslim, 714.

■ Sonra oturur ve namaz için kâmet gelmesini bekler. Bu arada zikirle ya da Kur'ân okumakla meşgûl olur. Namazı beklediği sürece namazda sayılır. Ebû Hurayra radiyallahu anh'ın rivâyet ettiği bir hadîste Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ مَا لَمْ يُحْدِثِ
: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ لَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا دَامَتِ
الصَّلَاةُ تَحْبِسُهُ، لَا يَمْنَعُهُ أَنْ يَنْقَلِبَ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا الصَّلَاةُ».

“Sizden biri namaz kılacağı yerde abdestini bozmadan beklediği sürece, melekler onun için şöyle duâ ederler: "Allahım onu bağışla. Allahım ona acı." Sizden birinizi namaz alıkoyduğu sürece, namazda olmaya devâm eder. Zira onu, âilesine dönmekten alıkoyan sadece namaz olmuştur.”⁽¹⁾
Bunu Buhârî rivâyet etmiştir.

■ Sonra müezzin namaz için kamet getirdiğinde imâm mescidde gözükmüyorsa, yani mescidde yoksa bu durumda namaz kılacak kişi imâmı görmedikçe namaza kalkmaz.

■ Ancak imâm varsa ve müezzin namaz için kamet getiriyse, namaz kılacak kişinin ne zaman ayağa kalkacağına dâir şerîatta belirlenmiş bir sınır yoktur. Bu, namaz kılacak kişiye göre değişir. Eğer zayıf bir kimse ise erken kalkması meşrû olur ki ihrâm tekbîrini alabilsin. Eğer kuvvetli ise gecikmesinde bir beis yoktur. Çünkü kalkabilir ve ihrâm tekbîrine yetişebilir.

■ İmâmın safları düzeltmesi vâcibdir ki bu, cemâatin tek sıra hâlinde, mu'tedil bir şekilde dizilmeleri ve aralarında boşluk kalmayacak şekilde birbirlerine yanaşmalarıyla meydana gelir.

(1) Buhârî, 659.

Niyet etmek

■ Farz namazın sahîh olması için o namaz ile farza niyet etmek şarttır. Bu da her namaz kılan için doğâl olarak hâsıl olan bir şeydir. Zira namaz kılacak kişi, namaz için evinden çıktığı andan itibaren zaten farza niyet etmiştir.

İbnu Kudâme şöyle demiştir:

“Ümmet içinde, namaz için niyetin şart olduğu ve namazın niyet olmadan tamamlanmayacağı hakkında herhangi bir hilâf bilmiyoruz.”⁽¹⁾

NAMAZA GİRİŞ

İhrâm tekbîri

■ İhrâm tekbîri, namazın rükûnlerinden biridir. Hatâ ile, bilmeden ya da kasıtlı terkinden dolayı kişiden düşmez.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ﴾

“Rabbini tekbîr et (yücelt)”

Nebî sallallahu aleyhi ve sellem de namazında hatâ eden kişiye şöyle demiştir:

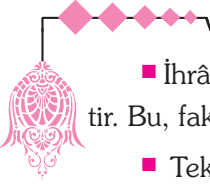
«إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ.»

“Namaza kalktığın zaman tekbîr getir.”

■ Namaza ancak “**Allahu Ekber**” lafzıyla başlanır. Bunun dışındaki bir söz geçerli olmaz.

■ “**Allahu Ekber**” sözü, Allah her şeyden daha büyük ve daha azîmdir demektir. O, hamd etme, yüceltme ve ta’zîm etme ifâdeleri olmaksızın anılmaktan daha büyüktür.

■ Farz namazda tekbîr, ayakta söylenmedikçe geçerli olmaz.

■ İhrâm tekbîri alırken, kişinin ellerini kaldırması sünnettir. Bu, fakîhlerin icmâsı ile sâbit bir sünnettir.

■ Tekbîrin, elleri kaldırmaya eşlik etmesi sünnettir. Yani tekbîr ile beraber elleri kaldırması; önce ya da sonra değil, aynı anda kaldırması sünnettir.

■ İhrâm tekbîrinde elleri kaldırırken parmaklar birbirine bitişik düz tutulur. Çünkü bu, parmakların arasını açmaya veya katlamaya nazaran huşûya daha yakındır.

■ Namaz kılan kişi tekbîr için ellerini kaldırdığında ellerini bazen omuzlarına bazen de kulaklarına kadar kaldırmakta muhayyerdir. Ancak kulaklara kadar kaldırmasından daha çok omuzlarına kadar kaldırır.

■ Kadın namazda ellerini erkeğin kaldırdığı kadar kaldırır. Bazı âlimler ise kadının, ellerini erkeğin ellerini kaldırdığı gibi kaldırmayacağı, daha aşağı bir seviyeye kaldıracağı görüşündedir.

■ İmâmın tekbîr alırken sesini yükseltmesi vâcibdir. Çünkü imâma —istenilen sûrette- uyma ve iktidâ etme, ancak tekbîri açıktan okumak ve namaz kılanlara işittirmek ile gerçekleşir.

KIYÂM VE KIRÂAT

Kıyâm:

■ Kıyâm farz namazda rükündür. Kıyâmsız namaz sahîh değildir. Bunun delîli naslar ve icmâdır.

■ Nâfile namazda ise, namaz kılanın ayakta durmaya gücü yetse bile ve ayakta kılan imâmın arkasında kılsa bile oturması câizdir. Terâvih namazı buna örnektir.

■ Eğer kişi farz namazda ayakta duramıyorsa, aciz olmasından dolayı bu rukûn ondan düşer.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿فَأَنْقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾

“Gücünüz yettiğinde Allah’tan sakının.” (Teğâbun, 16)

Nebî sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

﴿إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾.

“Size bir şeyi emrettiğimde gücünüz yettiğinde onu yerine getirin.”⁽¹⁾

(1) Buhârî, 7288; Müslim, 1337.

■ Bu meselede husûsî bir delil de vardır ki o da Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in şu sözüdür:

«صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ.»

“Namazı ayakta kıl, yapamıyorsan oturarak, onu da yapamıyorsan yanlamasına (uzanarak) kıl.”⁽¹⁾ Bu hadîste Nebî sallallahu aleyhi ve sellem kıyâmın acizlik durumunda düşeceğini vurgulamıştır.

■ Güç yetirememenin ölçüsü ise şudur: Eğer kıyâm etmek hastalık ya da başka bir sebepten dolayı namaz kılan kişinin huşûsuna engel oluyorsa -gerektiği gibi huşûlu olamıyorsa- o hâlde oturarak kılması câiz olur.

■ Farz namazlarda ayakta durmaya gücü yeten kişinin namaz esnâsında kıyâmı bir şeye dayanmadan yerine getirmesi şarttır. Her kim bastonuna ya da duvar ve benzerine özürsüz olarak -bıraktığında düşecek şekilde- dayanırsa namazı sahîh olmaz.

Kıyâmda ellerin konumu:

■ Namaz kılan kişinin kıyâmda ellerini bağlaması sünnettir. Ellerini salarsa sünnete muhâlefet etmiş olur. Nitekim Sehl b. Sa'd es-Sâidî radiyallahu anh şöyle rivâyet etmiştir:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ الْيَدَ الْيُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ الْيُسْرَى فِي الصَّلَاةِ.»

“İnsanlar namazda kişinin sağ elini sol kolunun üzerine koymasıyla emrolunurdu.”⁽²⁾

(1) Buhârî, 1117.

(2) Buhârî, 740.

Ayrıca Vâil b. Hucr radiyallahu anh'ın rivâyeti şöyledir:

«أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فِي الصَّلَاةِ».

Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazda sağ elini solunun üzerine koyardı.⁽¹⁾

■ Sünnet, kişinin sağ eli ile sol elinin bileğini tutacağına delâlet etmektedir. Bazen sağ elini sol elinin üzerine (kavramadan) koymasında da bir beis yoktur.

■ Namaz kılan kişi ellerini dilediği yere -göbeğin üstüne ya da altına- koyar. Bu konuda serbesttir. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den bu konuda sahîh bir sınırlandırma gelmemiştir. Bundan dolayı İbnu'l-Munzir şöyle demiştir: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den bu konuda herhangi bir rivâyet sâbit olmamıştır. Kul bu ikisi arasında serbesttir.” Tirmizî de el-Câmi' isimli eserinde şöyle demiştir: “İlim ehlerinden bazıları göbeğinin üstüne, bazıları da göbeğinin altına koyacağını söylemiştir. Bunların hepsinde onlara göre genişlik vardır.”

■ Elleri göğsün altına; göğüs ile karın arasındaki yere koymak huşûya daha yakın olabilir.

■ Elleri göğse koymayı ise İmâm Ahmed kerîh görmüştür. Çünkü bu vârid olmamıştır. Ayrıca bunda bir çeşit kastırma söz konusudur.

Namazda nereye bakılacağı:

■ Namaz kılan kişi kıyâmda secde yerine bakar. Eğer başlarını secde yerinden kaldırırsa sünnete muhâlif davranmış olur. Ancak gözlerini göğe kaldırırsa harâm işlemiş olur.

(1) Müslim, 401.

■ İki secde arasında ya da teşehhüdde ise, fakihlerin bazıları namazın tüm bölümlerinde secde yerine bakılacağını söylemişler, bazıları da teşehhüd esnâsında işaret parmağına bakılacağını söylemişlerdir. Bu konuda işin geniş olması umulur. Çünkü bu konuda sahîh bir hadîs vârid olmamıştır.

İstiftâh duâsı:

■ Namaz kılan kişi daha sonra istiftâh duâsını okur. Bu duâ müstehâbdır, sünnettir.

■ Sünnette çok çeşit istiftâh duâsı vârid olmuştur. Hepsî câizdir. Ömer radiyallahu anh'tan rivâyet edilen duâyı -zikri gelecektir- daha çok okumakla birlikte, efdal olan, namaz kılan kişinin bu duâları değiştirerek okumasıdır. Ömer'den gelen duâ İmâm Ahmed ve başka imâmların mezhebidir. İbn Teymiyye şöyle der: "Selefin çoğu bu duâ ile namazlarına başladılar."⁽¹⁾

Bâzı istiftâh duâları

1- Sahîh-i Müslim'de geldiği üzere Ömer radiyallahu anh bu kelimeleri açtıktan okur ve şöyle derdi:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا

إِلَهَ غَيْرُكَ».

"Allah'ım! Sana hamd ederek seni tenzîh ederim. Adın ne mübârektir. Şânın ne yücedir. Senden başka hak ilâh yoktur." Bu duâ Ömer radiyallahu anh'den mevkûf olarak gel-se de merfû' hükmündedir.⁽²⁾

(1) İbn Teymiyye, Mecmûu'l-Fetâvâ, 22/494.

(2) Mevkûf hadîs, senedi sahâbîye ulaşan hadîstir. Merfû hadîs ise senedi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e ulaşan hadîstir. (Çeviren)

2- Sahîhayn'da Ebû Hurayra'dan şöyle rivâyet edilmiştir:

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tekbîr ve kırâat arasında sukût ederdî. (Râvî Ebû Zur'a, Ebû Hurayra'nın 'kisa bir vakit' dediğini zannediyorum, demiştir.) Dedim ki: Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü! Tekbîr ile kırâat arasında sükût ettiğinde ne okuyorsun? Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şunu okuyorum dedi:

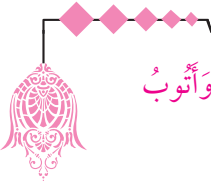
«اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا ، كَمَا يُنَقِّي الثَّوْبَ الْأَبْيَضُ مِنَ
الدَّنَسِ ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ ، وَالثَّلْجِ ، وَالْبَرَدِ».

“Allah'im! Doğu ve Batının arasını uzaklaştırdığın gibi, beni de günahlarımdan uzaklaştır. Allah'im! Beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi, beni de günahlarımdan temizle. Allah'im! Günahlarımı su, kar ve dolu ile temizle”.⁽¹⁾

3- Sahîh-i Müslim'de Ali radiyallahu anh'tan gelen rivâyette o şöyle demiştir: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza kalktığı zaman şöyle derdi:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ حَنِيفًا، وَمَا
أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي، وَنُسُكِي، وَمَحْيَايَ، وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ
الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَنْتَ رَبِّي، وَأَنَا عَبْدُكَ ، ظَلَمْتُ نَفْسِي، وَاعْتَرَفْتُ
بِذَنْبِي، فَاعْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي
لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا
يَصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ ، لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ ،

(1) Buhârî, 744; Müslim, 601.

وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ، أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ
إِلَيْكَ»

“Yüzümü hanîf olarak gökleri ve yeri yoktan var edene çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir. Onun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanlardayım. Allah’ım! Sen Melik’sin. Senden başka (hak) ilah yoktur. Sen benim Rab bimsin, ben senin kulunum. Nefsime zulmettim. Günahımı itirâf ettim. Bütün günahlarımı bağışla, çünkü senden başka günahları bağışlayacak yoktur. Ahlâkın en güzeline beni hidâyet eyle. En güzel ahlâka senden başka kimse hidâyet edemez. Kötü ahlâkı benden uzaklaştır. Çünkü senden başka hiçbir şey kötü ahlâkı benden uzaklaştıramaz. Buyur! Emrine âmâdeyim. Hayrın tamamı senin iki elindedir. Şer ise sana nisbet edilmez. Benim varlığım seninledir ve sanadır. Şanın pek mubârektir ve sen pek yücesin. Senden mağfiret dilerim, sana tövbe ederim.”⁽¹⁾

■ İstiftâh duâsını sessiz okumanın meşrû olduğu husûsunda icmâ vardır. Ömer b. Hattâb radiyallahu anh’ın açıktan okumasının sebebi ise yalnızca onu insanlara öğretmek içindi. İbn Kudâme rahimehullah der ki: “Ahmed dedi ki: İmâm istiftâh duâsını cehren okumaz. İlim ehlinin geneli bu görüştedir. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem bunu açıktan okumamıştır. Sadece Ömer radiyallahu anh açıktan okumuştur, bunu da insanlara öğretmek için yapmıştır.”⁽²⁾

(1) Müslim, 774.

(2) İbn Kudâme, el-Muğnî, 2/145.

Kırâatten önce istiâze (Allah'a sığınmak)

■ İstiâze (Allah'a sığınmak) sünnettir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ إِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾

“Kur’ân okuduğun zaman Allah’a sığın.” (Nahl, 98)

■ Namaz kılanın sadece ilk rek’atte değil; her rek’atte Allah’a sığınması meşrûdur.

■ İstiâze çeşitleri şunlardır:

«أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»

1- “Kovulmuş şeytândan Allah’a sığınırım.”

«أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»

2- “Kovulmuş şeytândan işiten ve bilen Allah’a sığınırım.”

«أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمِّهِ
وَنَفْسِهِ وَنَفْسِهِ»

3- “Kovulmuş şeytândan; vesvesesinden, kibrinden ve sihrinden, işiten ve bilen Allah’a sığınırım.”

■ Kişi herhangi bir sîga ile şeytândan Allah’a sığındığında yeterli olur inşaallah.

Ancak müstehâb olan, yapacağı çoğu istiâzenin, âyetin nassına muvâfık olan “kovulmuş şeytândan Allah’a sığınırım” lafzıyla olmasıdır.

■ Namaz ister cehrî olsun ister sırrî olsun, namaz kılanın istiâzeyi gizliden okuması meşrûdur.

Besmele

■ Namaz kılanın -Allah'a sığındıktan sonra ve Fâtiha'ya başlamadan önce- besmele çekmesi; “*Bismillahirrahmânirrahîm*” demesi meşrûdur.

Nitekim Ebû Hurayra radiyallahu anh'ın hadîsinde şöyle sâbit olmuştur: “O radiyallâhu anh namaz kıldı, besmele çekti ve şöyle dedi: “Muhakkak ki içinizden, namazı Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazına en çok benzeyeniniz benim.”⁽¹⁾

■ Besmeleyi açıktan okumak meşrû değildir. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in açıktan okuduğu nakledilmemiştir. Ancak açıktan okumakta bir maslahat varsa -meselâ insanlara öğretmek, sünneti yaymak gibi, ya da bu, kalplerin kaynaşmasına sebep olacak ise- o zaman, bu maslahatları gerçekleştirmek adına, açıktan okumakta bir sakınca yoktur. Nitekim İmâm Ahmed ve ondan başka imâmların görüşü böyledir.

■ Besmele Neml sûresinde Allah'ın kitâbında bir âyettir.⁽²⁾ Yüce Allah'ın şu sözünde geçer:

﴿إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

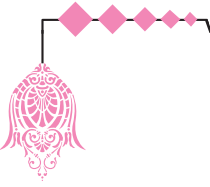
“O (mektub) Süleymân'dandır ve Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyladır.” (Neml, 30)

(1) Nesâî, 905. Şu lafızla rivâyet etmiştir: Nuaym el-Mucmir dedi ki: Ebû Hurayra radiyallahu anh'ın arkasında namaz kıldım. “*Bismillahirrahmânirrahîm*” dedi sonra Ummu'l-Kurân'ı (Fâtihâ'yı) okudu. “*Gayri'l-magdübi aleyhim vela'd-dâllîn.*” âyetine gelince “âmîn” dedi. İnsanlar da “âmîn” dediler. Her secde ettiğinde “*Allahu Ekber*” diyordu. İkinci rek'atte oturuşundan kalktığına “*Allahu Ekber*” dedi. Selâm verdikten sonra ise şöyle dedi: “Nefsimi elinde tutana yemîn ederim ki içinizde namazı, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazına en çok benzeyeniniz benim.” Hadîsin aslı besmele lafzı hâriç Sahîhayn'da yer alır.:

(2) İbn Kesîr tefsîri, 1/116.

■ Enfâl ile Tevbe sûreleri arasında Allah'ın kitabından bir âyet olarak besmele yoktur. Bu iki yer dışındaki yerlere gelince, oralarda besmele Allah'ın kitâbından bir âyettir ancak sûrelerden değildir. Sûrelerin arasında ayırıcı olarak ve teber-rük için gelmiştir.

FÂTİHA OKUMAK

■ Her rek’atta Fâtiha okumak, imâm ve münferid (tek kılan) için namazın rukûnlarından biridir.

■ Sahâbenin, tâbiînin ve onlardan sonra gelenlerin çoğunun görüşüne göre Fâtiha okumak rukûndur ve Fâtiha okunmadan kılan namaz sahîh değildir. Kişi bunu, kasten veya hatâ ile terk ederse namazı bâtil olur. Nitekim Ubâde radiyallahu anh’ın rivâyet ettiği hadîste şöyle geçmektedir:

«لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ.»

“Fâtîhatu’l-Kitâb’ı okumayanın namazı yoktur.”⁽¹⁾ Ebû Hurayra hadîsinde ise şöyle gelmiştir:

«مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ.»

“Her kim namaz kılar da Ummu’l-Kur’ân’ı okumazsa o namaz eksiktir.”⁽²⁾

■ Müslüman kişi Fâtiha’yı düzgün okuyamıyor ise gücü yettiği takdirde Fâtiha’yı öğrenmesinin vâcib olduğunda âlimler

(1) Buhârî, 756; Müslim, 394.

(2) Müslim, 395.

ittifâk etmişlerdir. Çünkü vâcibin ancak kendisi ile tamamlanacağı şey de vâcibdir.

■ Eğer yaşlılıktan ya da herhangi bir sebepten dolayı Fâtîha'yı öğrenmesi mümkün değilse, o zaman ya Kur'ân'dan Fâtîha mikdârınca (yedi) âyeti okuması vâcibdir. Bunu da yapamıyorsa şu beş zikir ile Allah'ı zikretmesi gerekir: *Subhânallah, Elhamdulillah, Lâ ilâhe illallah, Allahu Ekber, Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahi'l-Aliyyi'l-Azîm.*

■ Bu sayılanlar imâm ve münferîd için geçerlidir. Me'mûma (imâma uyana) ise cehrî (açıktan okunan) rek'atlarda Fâtîha okuması vâcib değildir; bilakis o, imâmın kırâatini dinler.

Namazda gizli ve açıktan okumak

■ İmâmın akşam, yatsı ve sabah namazlarını cehren okuması -yani cemâate kiraâti işittirmesi- meşrûdur. Bu namazlarda kırâati cehren okumak vâcibdir. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem açıktan okunanları açıktan okumayı; gizli okunanları da gizliden okumayı hiç bırakmamıştır. Bu da vâcib olduğuna delâlet eder. Ayrıca ümmetin ameli bu doğrultudadır.

■ Kırâat -ve vâcib zikir- diliyle söylemedikçe, yani dili kendisiyle hareket ettirmedikçe sahîh olmaz. Kişinin içinden okuması yeterli değildir.

■ Kişinin, kırâati açık ya da gizli okuması ise başka bir şeydir. İmâm, münferid ya da me'mûm olmasına göre hükmü değişir.

■ İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Kişinin -kırâat gibi- namazda okuması gerekenleri, gücü yetiyorsa dilini hareket ettirerek okuması vâcibdir."⁽¹⁾

(1) Muhtasar el-Fetâva'l-Misriyye, 43.

■ Öğle ve İkinci namazlarında asıl olan, kırâatin gizli olmasıdır. Ancak sırî namazlarda da kırâati bazen açıktan okumak müstehâbdır. Şöyle ki, imâm cemâate âyetin bir kısmını ya da tamâmını veya biraz daha fazlasını işittirecek şekilde açıktan okur. İhtimâl ki, bundan maksad cemâatteki dalgın olanları uyandırmaktır. Başka bir hikmeti de bulunabilir.

■ Bunun delili Ebû Katâde radiyallahu anh'ın şu hadîsidir:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا، وَيَطْوُلُ الرَّكَعَةَ الْأُولَى، وَيَقْرَأُ فِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ.»

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bize namaz kıldırır, öğle ve ikinci namazlarının ilk iki rek’âtında Fâtihatu’l-Kitâb ve iki sûre okurdu. Bazen âyeti bize işittirdi. İlk rek’atı uzun tutardı. Son iki rek’atta ise Fâtihatu’l-Kitâb’ı okurdu.”

■ Me’mûm (imâma uyan) imâmı işitiyor ise ister Fâtiha ister başka bir sûre olsun cehrî namazlarda Kur’ân okumaz; sadece imâmı dinler. Bu hüküm ister sabah, yatsı ve akşam gibi farz namazlar olsun, ister terâvih gibi nâfile bir namaz olsun, tüm cehrî namazlar için geçerlidir. Bu, âlimlerin çoğunun görüşüdür. Çünkü, İbn Teymiyye’nin dediği gibi, açıktan okumaktan maksad, cemâatin kırâati dinlemesidir.⁽¹⁾ Cemâat kendisi okuduğu takdîrde ise kendi kırâat ile meşgûl olmaktan imâmı dinlemeyecektir.

Fâtiha’dan sonra “âmîn” demek

■ Münferid (tek kılanın) ve me’mûmun (cemâatin) âmin

(1) Mecmûu’l-Fetâvâ, 23/287.

demesinin sünnet olduğunda âlimler ittifâk etmiştir. Münferid kılan kişi Fâtiha okuduktan sonra âmîn der; me'mûm ise imâmın kırâatinden sonra âmîn der.

■ İmâmın da Fâtiha okuduktan sonra âmîn demesi meşrûdur.

■ İmâm ve me'mûm "âmîn"i açıktan söyler. Meşrû olan, me'mûmun imâm ile aynı vakitte âmîn demesidir. İmâm "Ve la'd-dâllîn" dediğinde imâm ve me'mûm âmîn der.

■ Bu geçenlerin delili Ebû Hurayra radiyallahu anh'ın Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den rivâyet ettiği şu hadîstir:

«إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا؛ فَإِنَّهُ مَنْ وَاَفَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.»

"İmâm 'Âmîn' dediğinde siz de 'Âmîn' deyin. Çünkü her kimin 'Âmîn'i meleklerin 'Âmîn'ine denk gelirse geçmiş günahları mağfîret olunur."⁽¹⁾

■ İmâm Buhârî rahimehullah şöyle demiştir: "Me'mûmun âmîn'i açıktan söylemesi bâbı" Sonra da Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in şu sözünü zikretmiştir:

«إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾. فَقُولُوا آمِينَ.»

"İmâm 'Gayri'l-mağdûbi aleyhim vela'd-dâllîn' dediğinde 'Âmîn' deyin."⁽²⁾

■ İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Tüm bu deliller Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in âmîni açıktan söylediğinin delilidir. Me'mûma da, imâmın âmîni ile beraber âmîn demelerini em-

(1) Buhârî, 780; Müslim, 410.

(2) Buhârî, 782; Müslim, 413.

retmiştir. Görünen o ki, cemâat aynı imâm gibi âmîn derdi. Zira cemâatin âmîn demesi, emre muhâtab olmaları hasebiyle daha kuvvetlidir. Eğer imâm bunu açıktan söylüyorsa cemâatin açıktan söylemesi evlâ olur. Bunun beyânı daha önce geçmişti. İşte bu yüzden Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in ashâbı bu emirden, âmînin açıktan okunacağını anladılar ve bu konuda icmâ ettiler. İshâk b. Râhaveyh, Âtâ'dan şöyle rivâyet etmiştir: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in ashâbından iki yüz kişiye yetiştim. İmâm vela'd-dâllîn dediğinde onların gür bir sesle âmîn deyişleri işitilirdi." İkrime de şöyle demiştir: "Bu mescidde nice insanlara yetiştim ki onların onların yüksek bir ses ile âmîn deyişleri vardı." İshâk ise şöyle demiştir: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in ashâbı âmîn derken seslerini öyle yükseltirlerdi ki mescidin titrediğini işitirlerdi."⁽¹⁾

Fâtiha'dan sonra kırâat

■ Kişinin Fâtiha'dan sonra bir sûre okuması –yalnızca ilk iki rek'atta- sünnettir.

■ Bu sûreyi okumanın delili ise Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in böyle yaptığına dâir yaygın ve meşhûr olan sünnettir. Yani yalnızca ilk ve ikinci rek'atta Fâtiha'dan sonra bir sûre okurdu. Ebû Katâde radiyallahu anh şöyle nakletmiştir:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا، وَيَطْوِلُ الرَّكْعَةَ الْأُولَى، وَيَقْرَأُ فِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ.»

"Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bize namaz kıldırır, öğle ve ikinci namazlarının ilk iki rekâtında Fâtihatu'l-Kitâb

(1) İbn Teymiyye, Şerhu'l-Umde, 1,757.

ve iki sûre okurdu. Bazen âyeti bize işittirirdi. İlk rek'atı uzun tutardı. Son iki rek'atta ise Fâtihatü'l-Kitâb'ı okurdu.”⁽¹⁾

■ İbn Kudâme şöyle demiştir: “Her namazın ilk iki rek'atında Fâtîha ile beraber bir sûre okunmasının sünnet olduğunda ilim ehli arasında herhangi bir hilâf bilmiyoruz. Fâtîha'nın açıktan okunduğu yerlerde kişi bu sûreyi de açıktan okur; gizli okunduğu yerde ise gizli okur.”⁽²⁾

■ Dört rek'atlı namazların üçüncü ve dördüncü rek'atlarında; akşam namazının da üçüncü rek'atında, Fâtîha'dan sonra bir sûre okumak meşrû değildir. Ancak az olmak kaydıyla bazen okursa -yani genel hâli okumamak olduğunda- bunda bir sakınca yoktur.

■ İmâmın Cuma günü sabah namazında Secde ve İnsân sûrelerini okuması ve bunu sürekli hâle getirmesi müstehâbdır. Ebû Hurayra radiyallahu anh şöyle rivâyet etmiştir:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ تَنْزِيلَ السَّجْدَةِ، وَهَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ».

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Cuma günü sabah namazında Secde ve İnsân sûrelerini okurdu.” Muttefekun aleyh. Taberânî'deki İbn Mes'ûd rivâyetinde ise:

«يَدِيمُ ذَلِكَ».

“Bunâ devâm ederdi.” ifâdesi yer alır.

■ Bu iki sûreyi okumanın hikmeti, Âdem'in yaratılışı ve kıyâmet olaylarının bu iki sûrede zikredilmesidir. Nitekim Âdem'in yaratılışı Cuma günüdür ve kıyâmet olayları Cuma

(1) Tahrîci daha önce geçti.

(2) el-Muğnî (2/164).

günü gerçekleşecektir. Bunun hikmeti sûredeki secde âyeti değildir. Secde âyeti tesâdüfen denk gelmiştir.

■ İbnu'l-Kayyim şöyle demiştir: “Cuma günü sabah namazında gerek bu sûredeki gerek başka bir sûredeki secde âyetini okumayı hedeflemek müstehâb değildir. Asıl maksad bu iki sûreyi; Secde ve İnsân sûrelerini okumaktır. Sebebi de, bu sûrelerde bulunan, insanın yaratılışı ve kıyâmetin zikridir. Kıyâmet Cuma günü kopacaktır. Âdem Cuma günü yaratılmıştır ve Cuma gününde kıyâmet kopacaktır. Böylece o günde neler olduğunu ve neler olacağını ümmete hatırlatmak için bu iki sûreyi bu günde okumak müstehâb olmuştur. Secde âyeti ise kastedilmeden, sûreye bağlı olarak gelmiştir. O hâlde Secde sûresini okumayan kimsenin, sûreden bağımsız secde âyetini okumayı hedeflemesi müstehâb değildir.”⁽¹⁾

Kırâati uzun tutmak

■ Namaz kılan kişinin bir sûreyi kâmilen (başından sonuna kadar) okuması sünnettir. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den nakledilen budur.

■ Ya da sûrenin başından itibâren bir kısmını okur. Bunun mekrûh olmadığına ittifak vardır. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem Mu'minûn sûresinin başından başlayıp Mûsâ ve Hârûn'un zikrine kadar okumuş, sonra öksürük tutmuş ve rükû etmiştir.

Yine, akşam namazında A'râf sûresini okumuştur.⁽²⁾ Ma'lûmdur ki bunun bir kısmını ilk rek'atta; diğer kısmını ise ikinci rek'atta okumuştur. Böylece bir rek'atta sûrenin bir kısmını okumuştur.

(1) İbnu'l-Kayyim, Bedâiu'l-Fevâid, 4/63.

(2) Nesâî (991). Âişe radiyallâhu anhâ hadîsi.

Cubeyr b. Mut'im radiyallahu anh demiştir ki:

«سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ فِي الْمَغْرِبِ
بِالطُّورِ».

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in akşam namazında Tûr sûresini okuduğunu işittim.”⁽¹⁾

■ Kişinin sûrenin sonundan bir kısmını okuması da câizdir. Ancak bunu devamlı hâle getirmek mekrûhtur. Nitekim bunda, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine muhâlif bir amele devâm etmek söz konusudur. İbn Kudâme şöyle demiştir: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den nakledilen, onun bir sûreyi ya tamâmen ya da başından bir kısmını okuduğudur.”

■ Akşam namazında Kısâr-ı Mufassal (Leyl-Nâs), sabah namazında Tivâl-ı Mufassal (Hucurât-Burûc) kalan namazlarda ise -yatsı, öğle ve ikindi- Evsât-ı Mufassal'dan (Burûc-Leyl) okumak sünnettir.

■ Bunun delîli Ebû Hurayra radiyallahu anh'ın şu rivâyetidir:

«قَالَ : مَا صَلَّيْتُ خَلْفَ رَجُلٍ أَشْبَهَ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فُلَانٍ. قَالَ : وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ بِطَوَالِ الْمَفْصَلِ وَفِي
الْمَغْرِبِ بِقِصَارِ الْمَفْصَلِ، فِي الْعِشَاءِ بِأَوْسَاطِ الْمَفْصَلِ».

“Ben falan kişi kadar, namazı Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazına benzeyen başka bir adam arkasında namaz kılmadım.” Râvî Süleymân b. Yesâr şöyle dedi: “O sabah namazında Tivâl-ı Mufassal'dan; akşam namazında

(1) Buhârî, 765; Müslim, 463.

Kisâr-ı Mufassal'dan; yatsı namazında ise Evsât-ı Mufassal'dan okurdu.”⁽¹⁾

Bunun bir delili de şudur: Mü'mînlerin emîri Ömer b. Hattâb radiyallahu anh'ın, Ebû Mûsâ radiyallahu anh'a yazdığı bir mektupta şöyle demiştir:

«أَقْرَأَ فِي الظُّهْرِ بِأَوْسَاطِ الْمُفَصَّلِ».

“Öğle namazında Evsât-ı Mufassal'dan oku.”⁽²⁾

■ Günümüzde bazı imamların yaptığı gibi, uzun bir sûre okuyacaksa, namaza başlamadan önce bunu cemâate haber vermesinin meşrû olmadığı görüşündeyiz. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem böyle yapacağını cemâate haber vermemiştir. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in namazdaki kırâatini anlatan hadîslerin hiçbirinde, O'nun bunu insanlara haber verdiği geçmemiştir. Üstelik başka hadîslerde geldiği üzere, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ile namaza giren bâzı kimselerin ihtiyâçları varken bile onlara uzun sûre okuyacağını haber vermezdi.

■ Ancak buna mukâbil, insanlara ahkâmı ve sünneti öğretmemiz gerekir. O da şudur ki namazda insanın başına bir şey geldiğinde bir özü varsa imâmdan ayrılıp tek başına namazını tamamlayabilir. Bunda bir sıkıntı yoktur. Nitekim Muâz radiyallahu anh'ın arkasında namaz kılan sahâbî böyle yapmıştı. O, Muâz'ın Bakara'yı okuyacağını anlayınca namazdan ayrılmıştı. Bizim de sünneti yaymamız gerekir.

■ Benim görüşüm, akşam namazında Tûr ve A'râf sûrelerini okumayı amaçlamanın ve bu iki sûreyi okumanın

(1) Nesâî, 982; İbn Mâce, 827; Ahmed, 7991. Hâfız İbn Hacer isnâdının sahîh olduğunu söylemiştir.

(2) Tirmizî, 307.

Allah'a yaklaştıran bir iř olduğuna i'tikâd etmenin meşrû olmadığıdır. Çünkü görünen odur ki, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem akşam namazında A'râf sûresini okumayı bizzat kasdetmemiştir. Sadece uzun bir sûre okumayı kasdetmiştir. Yani, hadîslerde bizzat bu iki sûreyi -Arâf ve Tûr- okumayı kastetmek, Cuma günü sabah namazında, Cuma namazında ve bayram namazında bâzı sûreleri okumayı kastetmek gibi açık şekilde gelmemiştir.

■ İmâmın, namaz kılacak kişinin yetişmesi için ilk rek'ati uzun tutması meşrûdur. Nitekim Ebû Katâde hadîsinde řu ifâde vardır: "İlk rek'atı uzatır." Bu ma'nâyı ifâde eden bazı deliller şunlardır:

- Nebî sallallahu aleyhi ve sellem çocuk ağlamasını duyduğunda namazı kısa tutardı.⁽¹⁾

«كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الظُّهْرَ بِالْهَاجِرَةِ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ نَقِيَّةً، وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجِبَتْ، وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا، إِذَا رَأَهُمْ اجْتَمَعُوا عَجَلًا، وَإِذَا رَأَهُمْ أَبْطَأُوا آخَرَ».

Nebî sallallahu aleyhi ve sellem öğle namazını öğle sıcaklığında, ikindiye güneş parlak iken, akşamı güneş batınca kılardı. Yatsı namazını ise kâh öyle kâh böyle; cemâatin toplandıklarını görünce acele eder; ağırdan aldıklarını görünce geciktirirdi.⁽²⁾

İşte bu deliller -genel olarak- Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in mü'minlerin durumunu gözetererek hareket ettiđine delâlet eder.

■ Namaz kılanın, kırâat ve rükû arasında az bir süre susması sünnettir. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in rükû

(1) Buhârî, 709; Müslim, 470.

(2) Buhârî, 560.

etmeden önce az bir miktar sustuğu sünnette sâbittir.⁽¹⁾ Bu sukûtun mikdârının sünnette bir sınırı yoktur. İbnu'l-Kayyim ise bunun, kişinin nefes alacağı mikdârda olacağı görüşündedir.⁽²⁾

■ Böylece bilmiş oluruz ki, bâzı imâmların, kırâatin hemen ardından rukû için tekbîr getirmeleri sünnete muhâlifdir. Bu nedenle İmâm Ahmed namaz kılanın, kırâati tekbîre hemen birleştirmesini mekrûh görürdü.⁽³⁾

(1) Ahmed, 5/11; Ebû Dâvud, 780; Tirmizî, 251; İbn Mâce, 844.

(2) İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd, 1/201

(3) el-Mubdi' fî Şerhi'l-Mukni', 1/390. İbn Muflih şöyle demiştir: "Ahmed'in sözünün zâhirine göre bu sukût, kişi kırâati tamamladıktan sonradır ki kırâat rükû tekbîrine birleşmesin. Cemâatin okuyabilmesi için sukût eta mek ise sünnet değildir."

İNTİKÂL TEKBİRLERİ

■ İntikâl tekbîrleri vâcibdir. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem tekbîr getirmiş, tekbîri emretmiş, buna devâm etmiş ve şöyle demiştir:

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.»

“Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öyle namaz kılın.” Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in şu sözü de emîr ifâde eden hadîslerden biridir:

«فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا.»

“(İmâm) tekbîr getirdiğinde siz de tekbîr getirin.” Böylece tekbîri emretmiştir.

■ İntikâl tekbîrleri her ne kadar vâcib de olsa sehven terk edildiğinde düşer ve sehiv secdesi ile telâfi edilir.

■ Efdal olan bu tekbîrlere, intikâlin başlangıcı ile beraber başlamak ve intikâlin bitişi ile berâber bitirmektir. Eğilmeye başlamadan önce tekbîre başlamak da câizdir, rukûyu bitirdikten sonra tekbîrin bir kısmını tamamlamak da câizdir. Zira buna riâyet etmek meşakkatlidir.

RUKÛ

■ Fakihlerin ittifâkı ile rukû namazın rukûnlarındandır. Kişi cehâlet ile ya da unutarak rukûyu terk ettiğinde, namazı bâtil olur.

■ Rukûn olduğunun delili şudur: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazında hatâ eden adama şöyle demiştir:

«ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا.»

“Sonra rukû et ve uzuvların yatışınca kadar rukûda kal.” Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ارْكَعُوا وَأَسْجُدُوا﴾ (30)

“Rukû edin ve secde edin.” (Hacc, 77)

■ Rukû edecek kişinin tekbîr getirdiğinde ellerini kaldırması sünnettir. Nitekim İbn Ömer radiyallahu anhumâ şöyle rivâyet etmiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا اسْتَفْتَحَ الصَّلَاةَ
وَإِذَا رَكَعَ وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرَّكْعَةِ»

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namaza başladığında, rukû edeceği zaman ve rukûdan doğrulduğunda ellerini kaldırırdı.”⁽¹⁾

(1) Buhârî, 736, Müslim 390.

Ebû Humeyd es-Sâidî rivâyeti ise şöyledir:

«كَانَ يَرْفَعُ فِي هَذِهِ الْمَوَاضِعِ.»

“Bu yerlerde ellerini kaldırırdı.” Buhârî şöyle demiştir: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in ashâbından on yedi kişiden rukû ederken ellerini kaldırdıkları rivâyet edilmiştir.” Sonra da bu kişilerin isimlerini zikretmiştir.

■ Geçerli olacak rukû, kişinin, ellerinin dizlerine ulaşacak şekilde eğilmesi ile gerçekleşir. Bu hadde ulaşmaz ise rukû bâtil olur. Çünkü böyle bir durumda rukûnun vâcib olan miktarını yerine getirmemiştir.

■ Elleri dize koymak meşrûdur. Elleri dize koymak şu iki şey ile gerçekleşir:

İlki: Dizleri tutmak. Nitekim isnâdî -inşâallah- sahîh bir hadîste geldiği üzere:

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem dizlerini tutardı.”⁽¹⁾

(1) Ebû Dâvud, 734; Tirmizî, 260; Dârimî (1346) hadîsi şu lafızla rivâyet etmiştir: Abbâs b. Sehl dedi ki: “Ebû Humeyd, Ebû Useyd, Sehl b. Sa’d ve Muhammed b. Mesleme bir araya geldiler ve Rasûlullah’ın namazından bahsettiler. Ebû Humeyd dedi ki: Rasûlullah’ın namazını içinizden en iyi bilen benim. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem rûkû etti ve dizlerini kavracasına ellerini dizlerinin üzerine koydu. Kollarını gerdi ve iki yanından uzaklaştırdı.” Ebû Dâvud’un lafzı ise şöyledir: “Sonra rukû etti ve dizlerini kavracasına ellerini dizlerine koydu.” Bu hadîsi Buhârî de şu lafızlarla tahrîc etmiştir:

“Ebû Humeyd es-Sâidî dedi ki: Rasûlullahın namazını en iyi ezberleyeniz benim. O’nu gördüm, tekbîr getirdiğinde ellerini omuzlarının hizasına getirdi. Rukû ettiğinde ellerini dizlerine koydu. Sonra sırtını eğdi. Başını kaldırdığında omurga kemikleri yerine gelinceye kadar doğruldu. Secde ettiğinde ellerini yaymadan ve kapatmadan (yere) koydu ve ayak parmak uçlarını kibleye yöneltti. İkinci rek’atte oturduğunda sol ayağının üzerine oturdu ve sağ ayağını dikti. Son rek’atte oturduğunda sol ayağını öne aldı, diğer ayağını dikti ve mak’adî üzerine oturdu.” Ebû Dâvud (731 numaralı hadîste) şu lafız ile zikretmiştir:

“Ebû Humeyd dedi ki: (hadîsin bir kısmını zikrettikten sonra şöyle demiştir) Rukû ettiğinde ellerini dizlerine koydu ve parmaklarının arasını açtı. Sonra başını kaldırmadan ve yanağını sağa sola çevirmeden sırtını eğdi.”

İkincisi: Parmakların arasını açmak. Ebû Mes'ûd el-Ensârî radiyallahu anh şöyle nakletmiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَكَعَ إِذَا رَكَعَ فَرَجَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ.»

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem rukû ettiğinde parmaklarının arasını açardı.”⁽¹⁾

Bu hadîs zayıftır ancak onu kuvvetlendiren şâhidi vardır. Bu da Vâil b. Hucr'un şu hadîsidir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَكَعَ إِذَا رَكَعَ فَرَجَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ،
وَإِذَا سَجَدَ ضَمَّ أَصَابِعَهُ.»

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem rukû ettiğinde parmaklarının arasını açar, secde ettiğinde ise kapatırdı.”⁽²⁾

Bu hadîslerin tamâmı şuna delâlet eder ki, elleri dizlere yerleştirmek ve dizleri kavramak ancak parmakları açmak ile meydana gelir.

■ Rukûda mu'tedil olmak müstehâbdır. Enes radiyallahu anh'in şu hadîsi buna delâlet eder: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

«اعْتَدِلُوا فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ.»

“Rukû ve secdede mu'tedil olun.”⁽³⁾

(1) Ahmed, 17081; Dârimî, 1343. Hadîs şöyledir: “Ellerini dizlerine koydu ve parmaklarının arasını açtı. Tâ ki (bedenindeki) her şey yerine oturdu.” Ebû Dâvud ise (863) şu lafızla zikreder:

“Rukû ettiğinde ellerini dizlerine koydu, parmaklarını ise daha alta koydu. İki dirseğinin arasını uzaklaştırdı. Tâ ki (bedenin) her şeyi istikrâr etti.”

(2) İbn Hibbân, 1920; Beyhakî, 2526.

(3) Nesâî, 1028; Dârimî 1361 şu lafızlarla rivâyet etmiştir: “Rukû ve secdede mu'tedil olun. Sizden birisi kollarını köpek gibi yaymasın.” Ayrıca Buhârî (532) ve Müslim (493) bu hadîsi şu lafızlarla zikretmişlerdir: “Secdelerde mu'tedil olun. Sizden birisi kollarını köpek gibi yaymasın.”

Âişe radiyallahu anhâ'nın şu hadîsi de buna delâlet eder:

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem rukû ettiğinde başını ne yukarı diker ne de eğdi.” Yani, ne yukarı kaldırır ne de aşağı indirirdi.⁽¹⁾

■ Buradan ortaya çıkar ki rukûda sünnet olan şudur: Rukû eden kişi eğilir ve sırtını yay gibi (kavisli) yapmadan düz tutar. Başını eğmeden ve kaldırmadan sırtı ile eşit tutar. Parmaklarını açarak iki eli ile dizlerini kavrar. Rukûda bu sıfatlar toplandığında artık o sünnete muvâfık bir rukû olmuştur.

■ Namaz kılanın rukûsunda “*Subhâne rabbiye'l-Azîm*” demesinin meşrû olduğunda hilâf yoktur. Doğruya yakın olan görüş, bunun namazın vâciblerden biri olduğu görüşüdür. Huzeife radiyallahu anh şöyle rivâyet etmiştir:

«وَكَانَ إِذَا رَكَعَ يَقُولُ: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ».

“Rukû ettiğinde -yani Nebî sallallahu aleyhi ve sellem- *Subhâne rabbiye'l-Azîm* derdi.”⁽²⁾

Diğer bir hadîste şöyle buyurmuştur:

«وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي».

“Benim nasıl namaz kıldığımı görüyorsanız siz de öyle namaz kılın.”

Ukbe hadîsi ise şöyledir:

«لَمَّا نَزَلْتُ ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ».

“Azîm olan rabbinin adıyla tesbîh et.” (Vâkıa, 74) Âyeti

(1) Müslim, 498.

(2) Müslim, 772.

inince Nebî sallallahu aleyhi ve sellem: “Bunu rukûnuzda yapın.” buyurdu.⁽¹⁾ Ancak bu hadîsin isnâdında zayıflık vardır.

■ Kişinin rukûda Âişe radiyallahu anhâ’dan gelen şu hadîsteki zikri söylemesi de müstehâbdır: “Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem rukûsunda ve secdesinde şöyle derdi:

«سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ».

“Her türlü noksanlıktan münezzehsin, mukaddessin, meleklerin ve rûhun rabbisin”⁽²⁾

■ Sünen’de geçen şu hadîsteki zikri yapması da müstehâbdır. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle derdi:

«سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ».

“Kahr ve galebe sâhibi, saltanat, ululuk ve azâmet sâhibi olan Allah’ım! Seni tesbîh ederim.”⁽³⁾

■ Bu tesbîhin vâcib olan sayısı bir defa “Subhâne Rabbiye’l-Azîm” demektir. Zikir adedinde kemâlin en alt seviyesi üç; en üstü ondur.

İmâm Ahmed şöyle demiştir: Hasen Basrî’den şöyle gelmiştir: “Tespîhin tam olanı yedi; ortası beş; en azı ise üçtür.”

Bu zikrin çoğu için bir sınır olmadığı da söylenmiştir. Yine şöyle de denmiştir: Tesbîhin sayısı hakkında genişlik vardır. Şahıslara ve durumlara göre değişiklik gösterir. Sünnette ne azamî ne de asgarî kemâlinin sınırını belirleyen bir şey gelmemiştir. Doğru olan bu son görüştür.

(1) Ebû Dâvud, 869; İbn Mâce, 887; Ahmed, 17414; Dârimî, 1344.

(2) Müslim, 487.

(3) Ahmed, 24480; Ebû Dâvud, 873; Nesâî, 1049.

Rukûdan doğrulmak

■ Rukûdan doğrulmak rukûdan kalktıktan sonra a‘zâlar yatışmaya kadar ayakta durmaktır. Rükûdan doğrulmak namazın rükûnlarından biridir. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazında hatâ eden sahâbeye şöyle demişti:

«ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا.»

“Sonra ayakta dosdoğru oluncaya kadar kalk.”⁽¹⁾

■ Rukûdan kalkmak, doğrulmanın içindedir. Çünkü doğrulmak ancak kalktıktan sonra mümkün olabilir.

■ Rukûdan kalktıktan sonra doğrulmanın sûreti, her bir omurun yerine oturmasıdır. Omur ise omurga diye isimlendirilen sırt kemiklerinin her biridir. Beraberinde -vâcib olan en az- zikri yapacak kadar beklemek gerekir.

Nitekim bir hadîste şöyle rivâyet edilmiştir:

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem rukûdan kalktığında dosdoğru oluncaya kadar kıyâm ederdi.” Hadîsteki “kıyâm ederdi” sözünün anlamı, dosdoğru oluncaya kadar ayakta kalırdı demektir. Kim rukûdan kalkışını tamamladıktan hemen sonra secde ederse rukûsundan sonra doğrulmuş sayılmaz ve buradaki tume'nîne (a‘zâların yatışması) rukûnunu terk etmiş olur.

Ebû Humeyd radiyallahu anh, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını anlatırken şöyle demiştir:

«فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوَى حَتَّى يُعُودَ كُلُّ فَقَارٍ مَكَانَهُ.»

“Başını kaldırdığında (sırt) kemiklerinin her biri yerine gelinceye kadar dikildi.”⁽²⁾

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

(2) Buhârî, 828.

Âişe radiyallahu anhâ'da Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den şunu nakletmiştir: "Başını rukûdan kaldırdığında ayakta doğruluncaya kadar secdeye gitmezdi."⁽¹⁾

■ Namaz kılan kimsenin rukûdan kalkınca tekbîr alarak ellerini kaldırması meşrûdur. Bu konumda elleri kaldırmanın sünnet olduğunun delili daha önce geçen İbn Ömer hadîsidir.

Tekbîr getirirken ellerini de kaldırır

Nitekim Ebû Humeyd es-Sâidî radiyallahu anh hadîsinde şu ifâde yer alır:

«ثُمَّ قَالَ: سَمِعَ اللَّهَ لِمَنْ حَمِدَهُ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ.»

"Sonra 'Semiallahu limen hamideh' dedi ve ellerini kaldırdı."⁽²⁾

İbn Ömer radiyallahu anhuma hadîsi de şöyledir:

«ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَرَفَعَ يَدَيْهِ كَذَلِكَ.»

"Sonra başını kaldırdı ve ellerini de kaldırdı."

Bu hadîsin Buhârî'deki lafzı şöyledir:

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ افْتَتَحَ التَّكْبِيرَ فِي الصَّلَاةِ، فَرَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ يُكَبِّرُ حَتَّى يَجْعَلَهُمَا حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَهُ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهَ لِمَنْ حَمِدَهُ. فَعَلَ مِثْلَهُ، وَقَالَ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَلَا يَفْعَلُ ذَلِكَ حِينَ يَسْجُدُ، وَلَا حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ.»

(1) Müslim, 498.

(2) Tirmizî, 304; İbn Mâce, 862; İbn Hibbân, 1865; İbn Huzeyme, 587. Hadîsin aslı Buhârî'dedir: 828.

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem‘i namaz kılarken gördüm. Namaza tekbîr ile başladı ve tekbîr alırken ellerini omuzlarının hizâsına gelecek şekilde kaldırdı. Rukû için tekbîr aldığı anda aynısını yaptı. *Semiallahu limen hamideh* dediğinde aynısını yaptı. *Rabbenâ ve leke‘l-hamd* dediğinde aynısını yaptı. Ancak ne secde ederken böyle yaptı ne de secdeden kalkarken yaptı.”⁽¹⁾

Hadîste geçen “Tekbîr aldığı anda...” ve “Semiallahu limen hamideh dediğinde aynısını yaptı.” lafızları tekbîre başlarken ellerini kaldırdığına delildir.

■ Namaz kılan kişi başını (rukûdan) kaldırdığında şöyle der:

«سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ.»

“Allah kendisine hamd edeni işitti.” Sonra şöyle der:

«رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلءَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَمِثْلَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُنَّا لَكَ عَبْدًا، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.»

“Allahım! Ey Rabbimiz! Gökler dolusu, yer dolusu, arasındakiler dolusu ve bundan sonra dilediğin şeyler dolusu hamd yalnızca sanadır. Ey senâ ve şeref sâhibi!” Bir kulun -ki hepimiz senin kulunuz- söylediği en hakk söz şudur: “Verdiğine mâni olacak, mâni olduğunu da verecek yoktur. Mal mülk sâhibinin malı mülkü senin yanında fayda etmez. Makâm sâhibinin sâhib olduğu şeyler senin yanında

(1) Buhârî, 738.

kendisine hiçbir fayda vermez.”⁽¹⁾ Nitekim sahîh hadîslerin geneli bu şekilde gelmiştir.

Hadîslerdeki hamd kalıpları birbirinden farklıdır. Bu hadîsler özetle şu dört kalıp ile gelmiştir:

Birincisi: “*Rabbenâ leke‘l-hamd*”

İkincisi: “*Rabbenâ ve leke‘l-hamd*” Vâv ﴿و﴾ harfinin ziyâdesi vardır.

Üçüncüsü: “*Allahumme rabbenâ leke‘l-hamd*”

Dördüncüsü: “*Allahumme rabbenâ ve leke‘l-hamd*” Vâv ﴿و﴾ harfinin ziyâdesi vardır.

Namaz kılanın bu dört zikri çeşitlendirerek; bazen birini, bazen diğerini söylemesi en güzeldir. Nitekim hepsi câizdir. Ne var ki “*Allahumme rabbenâ leke‘l-hamd*” ve “*Rabbenâ ve leke‘l-hamd*” zikirlerini diğerlerine göre daha çok yapar. Çünkü bu ikisi en sahîh olanlardır.

■ Namaz kılan kişinin rukûdan kalktıktan sonra ellerini bağlaması, salıvermemesi daha güzeldir. Salıvermesinde de bir sıkıntı yoktur. Açık bir delîl bulunmadığından dolayı bu meselede genişlik vardır. İmâm Ahmed‘ten böyle aktarılmıştır.

(1) el-Mugnî, 1/366; Muhtasar el-Hirakî, 22; Şerhu Munteha‘l-İrâdât, 1/196

SECDE

■ Sünnet olan, kişinin tekbîr alarak, ellerini kaldırmadan secdeye gitmesidir. Yani sünnet olan, secde etmek istediğinde ellerini kaldırmamasıdır. Nitekim İbn Ömer radiyallahu anhumâ hadîsi şu lafız ile gelmiştir:

«أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهُمَا كَذَلِكَ أَيْضًا، وَقَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ.»

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza başladığında ve rukû için tekbîr aldığı anda ellerini omuzlarının hizâsına kaldırırdı. Ayrıca başını rukûdan kaldırdığında yine ellerini kaldırırdı ve şöyle derdi: *Semiallahu limen hamideh, rabbenâ ve leke'l-hamd*. Secdelerde ise böyle yapmazdı.”⁽¹⁾

■ Namaz kılanın yedi a'zâ üzerinde secde etmesi vâcibdir. İbn Abbâs radiyallahu anhumâ şöyle demiştir:

(1) Buhârî, 735; Müslim, 390; Ebû Dâvud, 722.

«أَمْرُنَا بِالسُّجُودِ عَلَى سَبْعَةِ أَعْضَاءٍ، الْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَالْقَدَمَيْنِ
وَالجَبْهَةَ وَأَشَارَ إِلَى أَنْفِهِ».

“Yedi a‘zâ üzerine secde etmekle emrolunduk; iki el, iki diz, iki ayak ve alın. (Alından bahsederken) burnuna da işâret etti.”⁽¹⁾ Bu a‘zâların toplamı yedidir.

■ Eğer bu yedi a‘zâdan herhangi biri üzerine secde etmeyi, yere aslâ değmeyecek şekilde ihlâl ederse, secdesi bâtil olur. Çünkü namazın rükunlarından birini ihlâl etmiş olur.

■ Alın ve burun üzerine beraber secde etmek vâcibdir. Eğer sadece alın üzerine secde ederse, secdesi tamamlanmamış olur.

■ Burnu yere koyup da alını yere koymama durumunda da yine böyledir. Bunun geçersiz olduğu hakkında sahâbeden icmâ nakledilmiştir.⁽²⁾ Bu açık bir mes‘eledir. Çünkü asıl olan alındır.

Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ : عَلَى الْجَبْهَةِ...».

“Yedi kemik üzerine; alın üzerine...”

■ Namaz kılanın, secdeye giderken ellerinden önce dizlerini yere koyması câizdir. Dilerse de önce ellerini sonra dizlerini koyar. İki hâlde de âlimlerin ittifâkı ile namazı sahîhtir. Ancak âlimler, hangisinin daha fazîletli olduğunda ihtilâf etmişlerdir. Doğruya yakın olan görüş, ellerden önce dizleri yere koymanın efdal olduğudur. Bu, Ömer b. Hattâb’dan rivâyet

(1) Buhârî, 809; Müslim, 490.

(2) Mevsûatu'l-Fikhiyyeti'l-Kuveytiyye, 12/196; el-İhkâm Şerhu Usûli'l-Ahkâm, 1/226.

edilmiştir. Bunu Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den almış olma ihtimâlinin yanı sıra bizzat Ömer'in de kendisine uyulan bir sünneti vardır. Üstelik bu meselede sahîh merfû (Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den aktarılan) bir hadîs yoktur.

Tirmizî şöyle demiştir: “İlim ehlinin çoğunun yanında amel bu yöndedir. Ellerden önce dizlerin yere konulacağı; kalkarken de dizlerden önce ellerin kaldırılacağı görüşündedirler.”⁽¹⁾

■ Secde esnâsında eller ile gövdenin arasını açmak müstehâb bir sünnettir. Vâcib olduğu da söylenmiştir. Arasını açmak ile kastedilen şey elleri gövdeden uzak tutmaktır.

Elleri bedenden uzak tutmanın sünnet olduğunun delilleri şunlardır:

Abdullah b. Buheyne radiyallahu anh şöyle rivâyet etmiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ، حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضَ إِبْطِيهِ».

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namaz kıldığında, koltuk altının beyazlığı görününceye kadar kollarının arasını açardı.” Bu hadîs Sahîh Hayn'da geçer.⁽²⁾ Koltuk altı beyazlığı ancak (kolları) çok fazla açma ile görülebilir. Eğer kollarını biraz açsaydı sahâbe Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in koltuk altını görmezdi.

Enes radiyallahu anh'dan Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

(1) Sunen-i Tirmizî, 2/56.

(2) Buhârî, 390; Müslim 495.

«اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ وَلَا يَبْسُطْ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ».

“Secdede mu‘tedil olun. Sizden birisi kollarını, köpeğin yere yaydığı gibi yaymasın.”⁽¹⁾

Âişe radiyallahu anhâ şöyle demiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْهَى أَنْ يَفْتَرِشَ الرَّجُلُ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ السَّبْعِ».

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem kişinin (namazda) kollarını yırtıcı hayvanın yere yaydığı gibi yaymasını yasakladı.”⁽²⁾

Ebû Humeyd şöyle rivâyet etmiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ، وَلَا قَابِضِهِمَا وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ».

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem secde ettiğinde ellerini yaymadan ve kapatmadan (yere) koydu ve ayak parmak uçlarını kibleye yöneltti.”⁽³⁾

Câbir radiyallahu anh Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini söylemiştir:

«إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَعْتَدِلْ، وَلَا يَفْتَرِشْ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ الْكَلْبِ».

“Sizden biri secde ettiğinde mu‘tedil olsun. Kollarını köpeğin yaydığı gibi yaymasın.”⁽⁴⁾

İbn Abbâs radiyallahu anh şöyle rivâyet etmiştir:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَلْفِهِ، فَرَأَيْتُ بِيَاضَ إِنْطِيهِ»

(1) Buhârî, 822; Müslim 493.

(2) Müslim, 498

(3) Buhârî, 828.

(4) Ahmed, 14018; Ebû Dâvud, 897; Tirmizî, 275; İbn Mâce, 891.

وَهُوَ مُجَخَّ قَدْ فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ».

“Bir defasında Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in arka tarafından geldim ve koltuk altlarının beyazlığını gördüm. Kollarını açmış ve karnını yerden kaldırmıştı.”⁽¹⁾ Hadîsin aslında geçen «مَجَخَّ» “Mucahhin” lafzının anlamı pazularını açmış, onları iki yanından uzaklaştırmış ve karnını yerden kaldırmış demektir.

■ Namaz kılan kişi secde esnasında şu ikisini yapmakta muhayyerdir: Dilerse ellerini omuzlarının hizâsına koyar; dilerse kulaklarının hizâsına koyar. Çünkü her ikisi hakkında da sünnet sahîh olarak gelmiştir.

■ Namaz kılanın uyluklarını karnından uzaklaştırması sünnettir. Nitekim İbn Abbâs hadîsinde böyle sâbit olmuştur. Ayrıca Ebû Humejd es-Sâidî radiyallahu anh hadîsi de şöyledir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ فَرَجَ بَيْنَ فَخْذَيْهِ غَيْرَ حَامِلٍ بَطْنَهُ عَلَى شَيْءٍ مِنْ فَخْذَيْهِ».

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem secde ettiğinde uyluklarının arasını açtı. Karnını da uyluklarına dayamadı.”⁽²⁾ Bu iki hadîs onun, uyluklarının arasını açtığına ve karnını da uyluklarına dayamadığına, bilakis hem uyluklarının ve karnının arasını açtığına hem de iki uyluğunun arasını açtığına delâlet eder.

■ Ayakların durumu konusunda sünnet, secde esnâsında parmakları kıbleye yöneltmektir.

Secde esnâsında ayaklar birbirine birleştirilecek mi yoksa ayrı mı tutulacak hilâf vardır. Bu mes‘elede genişlik vardır.

(1) Ebû Dâvud, 899.

(2) Ebû Dâvud, 735. Bu lafız zayıftır. Bu meseledeki asıl dayanak İbn Abbâs hadîsidir. Bu hadîsi ise (bu duruşun) vasfını açıkladığı için zikrettim.

Doğruya yakın olan görüş ayakları birbirine yapıştırmaktır.

■ Vâil b. Hucr radiyallahu anh şöyle rivâyet etmiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَكَعَ فَرَجَّ بَيْنَ أَصَابِعِهِ
وَإِذَا سَجَدَ ضَمَّ أَصَابِعَهُ».

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem rukû ettiğinde parmaklarının arasını açar, secde ettiğinde ise parmaklarını birleştirdi.”⁽¹⁾ Bu hadîs secde hâlinde parmakları birleştirmenin meşrû olduğuna delâlet eder. Hadîsin isnâdı hasendir. Parmakları kibleye yöneltme ifâdesi yer alan hadîsler de bu hadîsi kuvvetlendirir. Çünkü parmakları kibleye yöneltmek genelde parmakları birleştirmeyi gerektirir.

■ **Sünnete uygun olan secdenin özeti, şu altı sıfatın içinde toplandığı secdedir:**

1- Kolları yere sermemek.

2- Koltuk altı beyazlığı gözükecek şekilde kolları bedenden uzaklaştırmak.

3- Secde ettiğinde elleri kulakların hizâsına ya da omuzların hizâsına getirmek.

4- Ayakları dikmek ve parmakları kibleye çevirmek.

5- Karnı uyluklardan ayırmak.

6- Secdede iken el parmaklarını kibleye çevirmek.

Eğer secde bu altı husûsa dikkat edilerek yapılırsa, sünnete muvâfık olmuş olur. Bu sıfatlardaki eksiklik, sünnete ittibâ etmede eksikliklidir. Bununla beraber secde geçerlidir ve sahîhtir. Çünkü bunlar müstehâb olan sıfatlardır.

■ Yer ile a'zâlar arasında engel bulunsa bile kişinin yere

(1) İbn Hibbân, 1920; Beyhakî, Suneni'l-Kubrâ, 2526.

yedi a'zâ üzerine secde etmesi câizdir. Alın bundan müstesnâdır. İhtiyâç olmaksızın, -elbisenin bir tarafı gibi- namaz kılana bi-tişik bir şey üzerine alın ile secde etmek mekrûhtur. İhtiyâç olduğunda ise mekrûh olmaksızın câizdir.

■ Secdede “Subhâne rabbiye'l-a'lâ” demek meşrûdur. Nitekim Sahîh'te sâbit olduğu üzere:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا سَجَدَ قَالَ: سُبْحَانَ رَبِّي
الْأَعْلَى.»

Nebî sallallahu aleyhi ve sellem secde ettiğinde “Subhâne rabbiye'l-a'lâ” derdi.⁽¹⁾ Ukbe radiyallahu anh hadîsi ise şöyle gelmiştir:

«فَلَمَّا نَزَلَتْ: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾، قَالَ: اجْعَلُوهَا فِي
سُجُودِكُمْ.»

“Yüce Rabbinin adını tesbîh et.” Âyeti indiğinde Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dedi: Onu secdelerinizde okuyun.”⁽²⁾

■ Rukû zikirlerinden bahsederken, secdede söylenmesi müstehâb olan diğer bazı zikirlerin bahsi de geçmiştir.

Secdeden doğrulmak:

■ Secdeden doğrulmak namazın rukûnlarından. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا.»

(1) Müslim, 772. Huzeyfe radiyallahu anh hadîsi.

(2) Ebû Dâvud, 869; İbn Mâce, 887; Ahmed, 17414; Dârimî, 1344.

“Sonra secdeden kalk ve a‘zâların yatışincaya kadar otur.”⁽¹⁾

Secdeden kalkmak ayrı bir rukûn; iki secde arası mu‘tedil olmak ayrı bir rukûndur.

■ İki secde arasındaki oturuşu yapmak için ilk secdeden başını kaldırırken tekbîr getirmek sünnettir. Nitekim sahîh olarak geldiği üzere:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكَبِّرُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ»

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem her iniş ve kalkışında tekbîr getirirdi.”⁽²⁾

■ İki secde arasında oturmak, namazın rukûnlarından biridir. Namazında hatâ yapan sahâbenin hadîsinde şöyle gelmiştir:

«ثُمَّ اِرْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا.»

“Sonra secdeden kalk ve a‘zâların yatışincaya kadar otur.”
Âişe radiyallahu anhâ rivâyeti ise şöyledir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ جَالِسًا.»

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem secdeden başını kaldırdığında, dosdoğru oturmadan (tekrar) secde etmezdi.”⁽³⁾

■ Oturmanın sûreti şöyledir: Namaz kılan kişi sol ayağını serer ve sağ ayağını diker. Nitekim bu oturuş Âişe radiyallahu anhâ'nın şu hadîsinde sâbittir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا جَلَسَ افْتَرَشَ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى»

(1) Daha önce geçmişti.

(2) Daha önce geçmişti.

(3) Müslim, 498.

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem oturduğunda sol ayağını serer, sağ ayağını dikerdi.”⁽¹⁾ Bu hadîs Sahîh ’tedir. Ayrıca Ebû Humeyd hadîsinde de Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in böyle yaptığı yer alır. Geçmişten günümüze müslümanların ameli de bu şekildedir.

■ Teşehhüdde olduğu gibi, sağ ve sol eli uyluğun üzerine koymak sünnettir.

■ İki secde arasındaki oturuşta, sağ ayak parmaklarını kibleye yöneltmek müstehâbdır. Çünkü buradaki sünnet, ayağı dikmektir. Ayağını diktiğinde de parmaklar kaçınılmaz olarak kibleye yönelir.

■ İki secde arasındaki zikir vâcibdir. Kişi iki secde arasında üç defâ ya da daha fazla şöyle der: « رَبِّ اغْفِرْ لِي » “*Rabbim beni mağfiret et.*” Nitekim Huzeyfe radiyallahu anh’dan sahîh olarak şu hadîs sâbit olmuştur:

« أَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي. »

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem iki secde arasında şöyle dedi: *Rabbim beni mağfiret et. Rabbim beni mağfiret et.*”⁽²⁾ Âlimler bu hadîsi Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in bu zikri (iki defa değil, sürekli) tekrâr etmesine hamletmişlerdir. Çünkü onun iki secde arasındaki oturuşu yaklaşık olarak secdesi kadardı.

İbn Abbâs’dan rivâyet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem başka bir zikir daha yapardı.

(1) Müslim, 498.

(2) Ebû Dâvud, 874; Nesâî, 1145; İbn Mâce, 897; Ahmed, 23375; Dârimî, 1363.

O da şudur:

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي»

“Allahım beni mağfiret et, bana acı, âfiyet ver, hidâyet et ve rızıklandır.”⁽¹⁾ Ancak bazı hadîs hâfızları, bu hadîsin zayıf olduğunu ifâde etmişlerdir.

İmâm Ahmed, Huzeyfe hadîsindeki zikri tercîh etmiştir. Çünkü onun indinde bu hadîs, İbn Abbâs hadîsinden daha sahîhtir. Kişinin İbn Abbâs hadîsindeki zikri yapmasında da sıkıntı yoktur, câizdir.

■ Namaz kılan kişi istirâhat oturuşu yaptıktan sonra -ki bunu meşrû görenlere göre- kalkmak isterse ellerine dayanarak kalkar. Eğer istirâhat oturuşu yapmaz ise doğrudan kalkar ki bizim tercîhimiz de budur. Yani istirâhat oturuşu müstehâb değildir. Kişi bu durumda ayaklarının ucuyla kalkar ve bu esnâda dizlerine tutunup dayanır.

İKİNCİ REK'AT

■ İkinci rek'at da ilk rek'at gibi kılınır. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazında hatâ yapan sahâbîye:

«ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا»

“Sonra bunu namazının tamâmında yap.”⁽¹⁾ demiştir.

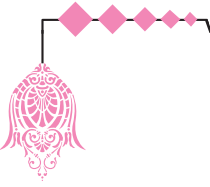
Ancak şu hususlar müstesnâdır:

Birincisi: İhrâm tekbîri. İkinci rek'atte ihrâm tekbîri alınmaz. Çünkü bu tekbîr namaza başlamak için meşrû kılınmıştır. Bu yüzden ilk rek'at dışında yapılmaz. İkinci ve sonraki rek'atlerde yapılması meşrû değildir.

İkincisi: İstiftâh (başlangıç) duâsı. Namaz kılanın ilk rek'at dışında istiftâh duâsını yapması meşrû değildir. Eğer ilk rek'atte söylemeyi unutursa ya da kasten terk ederse bundan sonra söylemez. Çünkü bu sünnetin yeri ilk rek'attir.

Üçüncüsü: Niyeti yenilemek. Kişinin ikinci rek'atte niyetini yenilemesi meşrû değildir. İlk niyetini sürdürmekle iktifâ eder.

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

İLK TEŞEHHÜD

İlk teşehhüdde elleri koymanın iki sûreti vardır.

İlk sûret: Elleri uyluğun üzerine koymaktır.

Abdullah b. Zubeyr radiyallahu anı söyle demiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا جَلَسَ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخِذِهِ الْأَيْمَنِ، وَيَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخِذِهِ الْأَيْسَرِ، وَأَلْقَمَ يَدَهُ الْيُسْرَى رُكْبَتَهُ.»

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem oturduğunda sağ elini sağ uyluğunun üzerine; sol elini de sol uyluğunun üzerine koyar ve sol eliyle dizini kavrardı.” Bu lafız Sahîh-i Müslim’de sâbittir.⁽¹⁾

İkinci sûret: Elleri dizlerin üzerine koymaktır. Nitekim İbn Ömer radiyallahu anhumâ şöyle demiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا جَلَسَ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ.»

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazda oturduğu zaman ellerini dizlerinin üzerine koyardı.” Bu hadîs de aynı şekil-

(1) Müslim, 579.

de Sahîh-i Müslim'de sâbittir.⁽¹⁾ Abdullah b. Zubejr radiyallahu anhumâ hadîsinde geldiği üzere bâzen sol eli ile sol dizini kavraması da sünnettir. Bu sünnetin teverruk oturuşu esnâsında yapılmasının daha uygun olacağı da söylenebilir. Nitekim teverruk oturuşu dışında dizi kavramakta bir zorluk vardır.

Teşehhüd esnâsında elin üç durumu vardır:

Birincisi: Küçük parmağı ve yüzük parmağını yumarak, orta parmak ve baş parmak ile halka yapmak ve işâret parmağı ile işâret etmek. Bu sûret Vâil b. Hucr hadîsinde gelmiştir ve sahîhtir.⁽²⁾

İkincisi: Sahîh-i Müslim'de İbn Ömer'in rivâyet ettiği şu hadîstir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَضَ عَلَى يَدِهِ ثَلَاثَةً وَخَمْسِينَ.»

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem elini elli üç rakamı şeklinde kapadı.⁽³⁾ Bunun sûreti şöyledir: Serçe, yüzük ve orta parmağı yummak; baş parmağı işâret parmağının dibine getirmek ve işâret parmağı ile işâret etmek.

Üçüncüsü: Küçük, yüzük, orta ve baş parmağı yummak, yani işâret parmağı hâriç tüm parmakları yummak ve -işâret parmağı ile işâret etmek.

Bu sûret de yine Sahîh-i Müslim'deki İbn Ömer'in şu hadîsinde yer alır:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَأَشَارَ

بِالسَّبَابَةِ.»

(1) Müslim, 580.

(2) Tahrîci daha önce geçmişti.

(3) Müslim, 115/580.

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem tüm parmaklarını kapattı ve işâret parmağı ile işâret etti.”⁽¹⁾

Böylece üç sûret tamamlanmış oldu. İnsanın bunları çeşitlendirmesi; bâzen ilk sûreti, bâzen ikinci, bazen de üçüncüyü yapması meşrûdur.

■ Parmakları yummak ve işâret etmek yalnızca teşehhüd-deki oturuşta yapılır. Nitekim İbn Ömer şöyle demiştir: “Teşehhüd için oturduğunda...” Bu sebeple iki secde arasında oturduğunda işâret parmağı ile işâret etmesi meşrû değildir. Bilakis parmaklarını salıverir, yummaz.

■ Kişi işâret parmağı ile işâret ettiğinde parmağını biraz da olsa eğmesi meşrû değildir. Çünkü sahîh sünnette bunâ delâlet eden bir şey yoktur.

■ Teşehhüd için oturduğunda parmağını hareket ettirmeden işâret etmesi sünnettir. Çünkü hareket ettireceğine delâlet eden sahîh bir delîl yoktur. Hareket ettirmeden, parmağını kaldırarak işâret eder. Sahîh hadîslerde parmağı hareket ettirmeye delâlet eden bir şey yoktur. Sadece parmağını kaldırır. İbâdetlerde asıl olan tevkîftir (delîle dayanmasıdır.)

■ Sahîh-i Müslim’de Abdullah b. Zubeyr radiyallahu anhumâ’dan yapılan rivâyette o şöyle demiştir:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَعَدَ فِي الصَّلَاةِ جَعَلَ قَدَمَهُ الْيُسْرَى بَيْنَ فَخْذِهِ وَسَاقِهِ، وَفَرَشَ قَدَمَهُ الْيُمْنَى، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى رُكْبَتِهِ الْيُسْرَى، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُمْنَى، وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ.»

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazda oturdu-

(1) Müslim, 116/580.

ğunda, sol ayağını (sağ) uyluğunun ve baldırının arasına koyar, sağ ayağını yere yayar. Sol elini sol dizinin üzerine, sağ elini de sağ uyluğunun üzerine koyar ve parmağı ile işâret ederdi.⁽¹⁾

■ Yine Sahîh-i Müslim'de Abdullah b. Ömer radiyallahu anhumâ'dan yapılan rivâyette o şöyle demiştir:

«أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا قَعَدَ فِي الشَّهَادَةِ وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى رُكْبَتِهِ الْيُسْرَى، وَعَقَدَ ثَلَاثَةَ وَخَمْسِينَ وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ».

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem teşehhüde oturduğunda sol elini sol dizinin üzerine koyar, sağ elini sağ dizinin üzerine koyar, parmaklarıyla elli üç yapar ve işâret parmağıyla işâret ederdi.”⁽²⁾

■ Ahmed'in Müsnedinde Vâil b. Hucr radiyallahu anh'dan yapılan rivâyette o şöyle demiştir:

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حِذَاءَ أُذُنَيْهِ، ثُمَّ حِينَ رَكَعَ، ثُمَّ حِينَ قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَفَعَ يَدَيْهِ، وَرَأَيْتُهُ مُمَسِّكًا يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ، فَلَمَّا جَلَسَ حَلَّقَ بِالْوَسْطَى وَالْإِبْهَامِ وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُمْنَى، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُسْرَى».

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'i tekbîr getirirken ellerini kulaklarının hizâsına kaldırdığını gördüm. Sonra rukû ederken de aynısını yaptı. Sonra, “Semiallahu limen hamideh” dediğinde de ellerini kaldırdı. Ayrıca namazda sağ eli solunu tutarken

(1) Müslim, 579.

(2) Müslim, 580.

gördüm. Oturduğunda orta ve baş parmaklarını halka yaptı ve işâret parmağı ile işâret etti. Sağ elini sağ uyluğuna; sol elini de sol uyluğuna koydu.”⁽¹⁾

İşte bu sahîh hadislerin tamâmı, işâret etmeyi zikretmiş ancak hareket ettirmeyi zikretmemiştir.

■ İlk teşehhüd namazın vâciblerindedir. Kişi unutarak terk ettiğinde sehiv secdesi ile telâfi eder.

Vâcib olduğuna delâlet eden şeylerden birisi de Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in buna devâm etmesi ve şu sözüdür:

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.»

“Beni namaz kılarken gördüğünüz gibi namazı kılın.”⁽²⁾
O, bunu sadece unutarak terk etmiş ve sehiv secdesi ile telâfi etmiştir.

İbn Mes’ûd hadisinde şu ifâde vardır:

«قُولُوا: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ...»

“et-Tahiyyâtu lillâh... deyin.”⁽³⁾

Vâcib olduğuna delâlet eden şeylerden bir diğeri de Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in buna özen göstermesidir. Nitekim İbn Abbâs radiyallahu anh şöyle demiştir: “Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Kur’ân’dan bir sûre öğretir gibi bize teşehhüdü öğretirdi ve derdi ki: Şöyle deyin:

«التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ.»

(1) Ahmed, 19076.

(2) Tahrîci daha önce geçmişti.

(3) Buhârî, 835, Müslim, 402.

“Mubârek selâmlar, temiz duâlar Allah’a âittir. Selâm sana ey Nebî! Allah’ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizim ve Allah’ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şehâdet ederim ki Allah’tan başka hak ilâh yoktur. Şehâdet ederim ki Muhammed Allah’ın rasûlüdür.”⁽¹⁾

İlk teşehhüde şöyle demek meşrûdur:

«التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ
أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

“Her türlü selâmlar, duâlar ve temiz şeyler Allah’a âittir. Selâm sana ey Nebî! Allah’ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizim ve Allah’ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şehâdet ederim ki Allah’tan başka hak ilâh yoktur. Şehâdet ederim ki Muhammed kulu ve Allah’ın rasûlüdür.”⁽²⁾

Bu teşehhüd Sahîhayn’da İbn Mes’ûd radiyallahu anh’dan rivâyet edilmiştir. İmâmlardan da İmâm Ahmed’in tercihidir. Ebû İsâ et-Tirmizî şöyle demiştir: “İbn Mes’ûd’un hadîsi pek çok sened ile rivâyet edilmiştir. Bu hadîs, teşehhüd hakkın-
da Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’den rivâyet edilenlerin en sahîhidir. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in ashâbından ve onlardan sonra gelen tâbiînden olan ilim ehlinin çoğunun yanın-
da bunun ile amel edilmiştir.”⁽³⁾

(1) Müslim, 403.

(2) Buhârî, 835; Müslim, 404.

(3) Tirmizî bunu süneninde 289 numaralı hadîsten sonra zikretmiştir.

Teşehhüdde okunan diğer duâlarla ilgili rivâyetler:

1- Ömer b. Hattâb radiyallahu anh'ın rivâyet ettiği şu hadîstir ki imâmlardan, Mâlik b. Enes bunu tercîh etmiştir.⁽¹⁾ Lafızları şöyledir:

«التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، الرَّأكِيَّاتُ لِلَّهِ، الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ.»

“Selâmlar Allah’ındır. Pâk şeyler Allah’ındır. Duâlar Allah’ındır. Temiz şeyler Allah’ındır.”⁽²⁾

Devâmî İbn Mes’ûd hadîsinde olduğu gibidir.

2- İbn Abbâs hadîsidir ki imâmlardan, imâm Şâfî bunu tercîh etmiştir.⁽³⁾ Lafızları şöyledir:

«التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ.»

“Mubârek selâmlar, tertemiz duâlar Allah’a âittir.”⁽⁴⁾

Bununla birlikte zikri geçen teşehhüdlerin sayısı üç oldu. Bu teşehhüdlerin hepsi câizdir. Herhangi birisi ile kılınan namaz sahîhtir. Efdal olan ise namaz kılan kişinin bunları çeşitlendirmesidir ki sünneti farklı yönleri ile yerine getirsin.

Ancak genellikle İbn Mes’ûd rivâyeti okunur ki bunun sebeplerini zikretmiştik.

■ İlk teşehüdde Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e salât etmek meşrû değildir. Bu yalnızca son teşehhüde hâstır.

İbnu'l-Kayyım şöyle demiştir: “İlk teşehhüdü hafif tutmak meşrûdur. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ilk teşehhüde oturduğunda âdetâ sıcak bir taşın üzerine oturuyor gibiydi. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in ilk teşehhüdde bunu yaptığı -yani

(1) el-Mudevvene, 1/226; et-Tâc ve'l-İkfil 2/250.

(2) el-Muvatta, 53.

(3) el-Umm, 1/140; Esnâ el-Metâlib 1/163.

(4) Müslim, 403.

kendisine salât ettiği- sâbit değildir. Bunu ümmetine öğretme-
miştir ve herhangi bir sahâbenin bunu müstehâb gördüğü de
ma'rûf değildir.”⁽¹⁾

İlk teşehhüdden kalkmak

■ İlk teşehhüdden kıyâma kalkan kişi, ayaklarının ön kısmı/uçları üzerinde kalkar. İlk rek’atten kalkış hakkında bunun tafsîli geçmişti. Kalkış esnâsında iki elini kaldırması da meşrûdur. Nitekim:

«أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا قَامَ مِنَ الرَّكَعَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَرَفَعَ ذَلِكَ ابْنُ عُمَرَ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

İbn Ömer radiyallahu anhumâ namaza girdiğinde tekbîr getirdi ve iki elini kaldırdı. Rukû ettiğinde iki elini kaldırdı. *Semiallâhu limen hamideh* dediğinde iki elini kaldırdı. İkinci rek’atten kalktığında iki elini kaldırdı. İbn Ömer bunu Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e isnâd etti.⁽²⁾ Buhârî bu hadîs için, “İkinci rek’atten kalkarken iki eli kaldırmak” adlı bir bâb açmıştır.

Ayrıca Ebû Humejd es-Sâidî radiyallahu anh hadîsinde geldiği üzere:

«عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ أَنَّهُ كَانَ فِي عَشْرَةٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مِنْهُمْ أَبُو فَتَادَةَ، فَقَالَ أَبُو حُمَيْدٍ: أَنَا أَعْلَمُكُمْ

(1) İbnu'l-Kayyim, Celâu'l-Efhâm, 360.

(2) Buhârî, 739.

بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِلَى أَنْ قَالَ : ثُمَّ إِذَا قَامَ مِنَ
الرُّكْعَتَيْنِ كَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَازِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، كَمَا كَبَّرَ عِنْدَ
افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ».

Ebû Humeyd Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in on sahâbesi ile birlikteyken -ki Ebû Katâde de aralarındaydı- şöyle demiştir: “Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını en iyi bileniniz benim.” Sonra sözlerine şöyle devâm etti: “Sonra ikinci rek'atten kalkınca tekbîr getirdi ve iki elini kaldırıp omuzlarının hizâsına getirdi. Tıpkı namaza başlarken tekbîr getirdiğinde yaptığı gibi yaptı.”⁽¹⁾

(1) Ahmed, 23997; Ebû Dâvud, 730; Tirmizî, 304; İbn Mâce, 862.

NAMAZIN KALAN KISIMLARI

■ Namazının kalanını -yani üçüncü ve dördüncü rek'atlerini- tamâmen birinci ve ikinci rek'atleri kıldığı gibi kılar. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazında hatâ eden kimseye şöyle demiştir:

«ثُمَّ افْعَلْ هَذَا فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا».

“Sonra bunu namazının tamâmında yap.”⁽¹⁾

Son teşehhüd:

■ Son teşehhüd namazın rükûnlarından biridir. İbn Mes'ûd radiyallahu anh şöyle demiştir: “Teşehhüd farz kılınmadan önce şöyle derdik:

«السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى جِبْرِيلَ، السَّلَامُ عَلَى مِيكَائِيلَ».

“Allah'a selâm olsun, Cibrîl'e selâm olsun, Mikâîl'e selâm olsun.” Sonra Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

«قُولُوا : التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ».

“et-Tahiyâtu lillâh... deyin.”⁽¹⁾

Ayrıca Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in buna devâm ettiği ve terk etmediği sâbittir ve o, şöyle buyurmuştur:

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي».

“ Beni namaz kılarken gördüğünüz gibi namazı kılın.”

■ Son teşehhüdde Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e salât etmek müekked sünnettir. Vâcib olduğu da söylenmiştir.

Meşrû olduğunun ve müekked (pekiştirilmiş) sünnet olduğunun delilleri şunlardır:

-Fudâle b. Ubeyd radiyallahu anh şöyle demiştir:

« أَنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يَصَلِّي لَمْ يَحْمَدِ اللَّهَ وَلَمْ يُمَجِّدْهُ، وَلَمْ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَجَلٌ هَذَا. ثُمَّ دَعَاهُ فَقَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِحَمْدِ رَبِّهِ وَالنِّثَاءِ عَلَيْهِ وَلْيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلْيَدْعُ مَا شَاءَ»

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılan ve namazında Allah'a hamd etmeyen, yüceltmeyen ve Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e salât etmeyen bir adam gördü ve şöyle dedi: Acele etti. Sonra Nebî sallallahu aleyhi ve sellem onu çağırdı ve şöyle dedi: Biriniz namaz kıldığında rabbine hamd ederek ve senâ ederek başlasın. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e salât etsin ve dilediği şekilde duâ etsin.”⁽²⁾

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

(2) Ahmed, 24434; Ebû Dâvud, 1481; Tirmizî 3477, 2477.

-Ka'b b. Uca radiyallahu anh şöyle demiştir:

« خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقُلْنَا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ،
قَدْ عَلِمْنَا كَيْفَ نُسَلِّمُ عَلَيْكَ ، فَكَيْفَ نَصَلِّي عَلَيْكَ ؟ قَالَ : ” فَقُولُوا :
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ،
إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا
بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ».

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem yanımıza çıktı ve dedik ki: Ey Allah'ın rasûlü! Sana nasıl selâm vereceğimizi öğrendik. Peki sana nasıl salât edeceğiz? Dedi ki: Şöyle deyin: “Allah'ım! İbrâhîm'in âilesine rahmet ettiğin gibi Muhammed'e ve âilesine de rahmet et. Muhakkak ki sen çokça övülen Hamîd; çok şerefli olan Mecîd'sin. Allah'ım! İbrâhîm'in âilesini mubârek kıldığın gibi Muhammed ve âilesini de mubârek kıl. Muhakkak ki sen çokça övülen Hamîd; çok şerefli olan Mecîd'sin.” Muttefekun Aleyh⁽¹⁾ Hadîsin başka bir lafzı şöyledir:

« كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ».

“İbrâhîm ve âilesine rahmet ettiğin gibi...”⁽²⁾

Az önce geçen Ka'b b. Uca hadîsi Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e salât etme sîgasını ihtivâ eder.

■ Namaz kılan kişinin ikinci teşehhüdün sonunda Ebû Hurayra radiyallahu anh'ın şu hadîsinde vârid olan duâ ile Allah'a sığınması sünnettir: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(1) Tahrici daha önce geçmişti.

(2) Buhârî, 3370

«إِذَا انْتَهَى أَحَدُكُمْ مِنْ تَشَهُدِهِ فَلْيَسْتَعِذْ مِنْ أَرْبَعٍ؛ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَفِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ».

“Sizden biri teşehhüdünü bitirince şu dört şeyden Allah’a sığınsın: Cehennem azâbından, kabir azâbından, hayâtın ve ölümün fitnesinden ve mesîh Deccâl’in fitnesinden.”⁽¹⁾

■ Namaz kılan kişinin teşehhüdü ve (zikri geçen) dört şeyden Allah’a sığınmayı bitirdikten sonra istediği duâyı yapması sünnettir. Nitekim İbn Mes’ûd hadîsinde sâbit olduğu üzere Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ona teşehhüdü zikrederken şöyle demiştir:

«ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الدُّعَاءِ أَعْجَبَهُ إِلَيْهِ فَيَدْعُو».

“Sonra hoşuna giden duâyı seçer ve duâ eder.”⁽²⁾ Sünnet olan, duâlardan dilediğini seçmesidir. Bununla beraber sünnet-te vârid olan duâları yapmaya gayret eder.

(1) Buhârî, 1377; Müslim, 588.

(2) Buhârî, 835; Müslim, 402.

SELÂM VERMEK

■ Sonra selâm verir. Bu, namazın rukûnlerindedir. Selâm verirken şöyle der: “es-Selâmu aleykum ve rahmetullâh.”

■ Selâmda sünnet olan, yanağının beyazlığı gözükecek şekilde sağına ve soluna selâm vererek başını döndürmesidir. Nitekim İbn Mes'ûd radiyallahu anh (Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını anlatırken) şöyle demiştir:

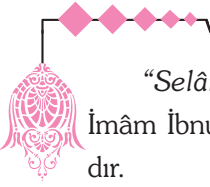
«ثُمَّ سَلَّمَ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضَ خَدِّهِ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ».

Sonra yanağının beyazlığı gözüküncüye kadar sağına ve soluna selâm verdi ve şöyle dedi: *es-Selâmu aleykum ve rahmetullâh.*”(1)

■ Ayrıca selâm verirken harfleri çekmemek, uzatmamak ve «الماء» harfini sükûn ile okumak sünnettir. Bunun delîli Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den rivâyet edilen şu hadîstir:

«حَذَفَ السَّلَامُ سُنَّةً».

(1) Ebû Dâvud, 996; Nesâî, 1142; İbn Mâce, 914; Ahmed, 3699. İsnâdî sahîhtir.

“Selâmi hazfetmek sünnettir.”⁽¹⁾ İmâm Ahmed⁽²⁾ ve İmâm İbnu'l-Mubârek⁽³⁾ selâmi hazfetmeyi böyle açıklamışlardır.

■ Son teşehhüdde teverruk yapmak sünnettir. Teverruk, sağ ayağı dikmek, kalçaları yere koymak ve sol ayağı da karşı cihetten çıkarmaktır. Bu oturuş ikinci teşehhüdde, yalnızca üç ve dört rek'atli namazlarda meşrûdur. Daha genel bir ifâde ile, içerisinde iki teşehhüd bulunan namazlarda meşrûdur. Tek teşehhüd bulunan namazlarda ise meşrû değildir.

(1) Ebû Dâvud, 1004; Tirmizî, 297; Ahmed, 10885. Ebû Hurayra hadîsi.

(2) eş-Şerhu'l-Kebîr, 1/593; Keşşâfu'l-Kinâ, 1/362.

(3) Sunen-i Tirmizî, 1/386, hadîsin tahrîcinin altında zikretmiştir. Keşşâfu'l-Kinâ, 1/362.

İTMI'NÂN VE HUŞÛ

■ İtmi'nân (a'zâların yatışması) namazın rukûnlerindedir. O, vâcib zikri edâ edecek kadar sukûnet ile kalmaktır. Bu süre, vâcibin gerçekleşeceği en az süredir.

■ İtmi'nânın rukûn olduğunun delili şudur: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazında hatâ eden kişiye şöyle demiştir:

«ثُمَّ اَرْكَعَ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا.»

“Sonra rukû et ve mutmain oluncaya kadar rukûda kal.” Namazının kalanı için de ona böyle söylemiştir. Huzeyfe radiyallahu anh hadîsinde ise o, namazında sukûnet içinde olmayan bir adam gördü ve ona şöyle dedi:

«إِنَّكَ لَمْ تَصَلْ وَلَوْ مِتَّ لَمِتَّ عَلَى غَيْرِ فِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ عَلَيْهَا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.»

“Muhakkak ki sen namaz kılmadın. Eğer bu şekilde ölecek olursan, Allah'ın Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'i yarattığı fıtrattan başka bir fıtrat üzere ölmüş olursun.”⁽¹⁾

(1) Buhârî, 791.

■ Namazda huşûlu olmak müstehâb ve sünnettir. İbnu'l-Kayyim bunu şöyle ta'rif etmiştir: “Huşû, rabb karşısında kalbin boyun eğmesi, alçalması ve odaklanmasıdır.”

■ Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in ve ashâbının büyüklüklerinin huşûya verdikleri şiddetli önem, onlardan bize tevâtür derecesindeki rivâyetler ile nakledilmiştir. Âişe radiyallahu anhâ şöyle demiştir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ.»

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem dört rek'at kılar ki bunların güzelliğini ve uzunluğunu sorma gitsin.”⁽¹⁾

■ Namazda çokça hareket etmek peş peşe olduğu zaman namazı bâtil kılar.

Bâzi fakîhlere göre çok hareketin ölçüsü, o kişiye dışarıdan bakıldığında namazda olmadığı zannedilmesidir.

SÜTRE EDİNMEK

■ Namaz kılanın önüne sütre⁽¹⁾ edinmesi müekked sünnettir. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَتَّخِذْ سُتْرَةً، وَلْيَدْنُ إِلَيْهَا.»

“Sizden biri namaz kılacağı zaman sütre edinsin ve ona yaklaşınsın.”⁽²⁾

■ Sütre dik olarak konulmalıdır. Yere yatay konulmamalıdır.

■ Sütrenin uzunluğu ise semerin arka kısmı kadar olmalıdır. Nitekim Müslim, Âişe'den şu hadîsi nakletmiştir: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e Tebük gazvesinde sütre (boyu) hakkında sorulunca dedi ki:

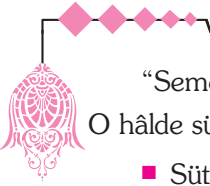
«كَآخِرَةِ الرَّحْلِ.»

“Semerin sonu (yaslanma yeri) gibidir.” Müslim'in lafzı ise şöyledir:

«كَمُؤَخِرَةِ الرَّحْلِ.»

(1) Sütre, namaz kılacak kişinin, namaz kılariken önünden geçilmemesi için önüne koyduğu/aldığı duvar, direk, rahle ve benzeri şeylerdir.

(2) Ebû Dâvud, 698. Hadîsin aslı Buhârî ve Müslim'dedir.

“Semerin arkası gibidir.”⁽¹⁾ Bu da bir arşın uzunluğundadır. O hâlde sütrenin uzunluğu bir arşın⁽²⁾ ya da buna yakındır.

■ Sütrenin eni hakkında ise fakihler bunun bir sınırının olmadığını söylemiştir. O hâlde ok gibi ince bir şey olması da câizdir duvar gibi (geniş) bir şey olması da câizdir. Çünkü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem mızrağı da sütre edinmiştir,⁽³⁾ deveye doğru da namaz kılmıştır,⁽⁴⁾ duvara doğru da namaz kılmıştır.⁽⁵⁾

■ Namaz kılanın —cemâat hâriç, imâm ve tek kılanın— önünden geçmek harâmıdır. Bunun delili Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in şu sözüdür:

«لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّيِّ مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ».

“Namaz kılan kişinin önünden geçen kimse üzerine ne kadar (günah) olacağını bilseydi, kırk zaman beklemesi onun önünden geçmesinden daha hayırlı olurdu.”⁽⁶⁾ Başka bir lafzı şöyledir:

«ماذا عليه من الإثم».

“eğer üzerine ne kadar günahı alacağını bilseydi...”⁽⁷⁾

■ Biri namaz kılanın önünden geçmek isterse, namaz kılanın ona engel olmaya hakkı vardır. Bu konuda fakihler arasında hilâf yoktur. Nitekim Ebû Sa’îd radiyallahu anh’tan

(1) Müslim, 500.

(2) Arşın, dirsekle orta parmak ucu arasındaki kısmı ifade eder.

(3) Buhârî, 494; Müslim, 501, İbn Ömer hadîsi.

(4) Buhârî, 430. İbn Ömer hadîsi.

(5) Buhârî, 496; Müslim, 508. Sehl b. S’ad hadîsi; Ebû Dâvud, 08, Abdullah b. Amr hadîsi.

(6) Buhârî, 510; Müslim 507.

(7) el-İlmâm bi Ehâdîsi’l-Ahkâm, 65.

rivâyet edilen sahîh bir hadîste Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِذَا اتَّخَذَ أَحَدُكُمْ مَا يَسْتُرُهُ فِي صَلَاتِهِ، فَإِذَا أَحَدٌ أَرَادَ أَنْ يَمُرَ بَيْنَهُ
وَبَيْنَ سِتْرَتِهِ فَلْيُرِدْهُ، فَإِنَّ أَبِي فَلْيَقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ».

“Biriniz namazında kendisine sütre olacak bir şey edindiğinde biri onun ile sütresi arasından geçmek isterse onu engellesin, eğer ısrâr ederse onunla mücâdele etsin. Çünkü o şeytândır.”⁽¹⁾ Bu hadîs namaz kılanın önünden geçmek isteyeniyi engellemenin sünnet olduğu husûsunda gâyet açıktır.

Nevevî⁽²⁾, Şevkânî⁽³⁾ ve diğer bâzı ilim ehli, Ebû Saîd hadîsinden istinbat ederek, önden geçmek isteyeniyi engellemek ve onunla mücâdele etmenin sadece sütre edinen ve namazı için önlem alan kimse için câiz olacağını zikretmişlerdir. Sütre edinmeyen ve namazı için tedbîr almayan kişinin ise, önden geçmek isteyen kimseye mücâdele etmesi ve onu şiddetli şekilde engellemesinin câiz olmayacağını söylemişlerdir.

Bu hükmü Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in, hadîsin başında geçen şu sözünden çıkartmışlardır: “Biriniz, kendisine sütre olacak bir şeye doğru namaz kıldığı zaman...” Hadîsin aslında geçen şart edatıdır. Sanki böyle olunca, kişi namazı için önlem aldığı ve kendisi ile namaz kıldığı yer arasından insanların geçmesine engel olacak sütre edindiğinde, onlarla mücâdele etmeye cevâz vermiş olur.

Nevevî’nin ve Şevkânî’nin kelâmı gerçekten güzeldir ve hadîsin lafzıyla da uyumludur. Zira, sütre edinmeyen kişi kusurlu sayılacağı gibi, hem kusurlu davranıp hem de kendisi ve

(1) Buhârî, 509; Müslim, 505.

(2) el-Mecmû’.

(3) Neylu’l-Evtâr.

secde yeri arasından geçiyorlar diye insanlarla mücâdele etmesi münâsib olmaz.

■ Namaz kılan kimse sütre edinmez ise, önünden geçen kişinin (namaz kılanın) uzağından geçmesi câizdir. Yakınından geçmesi ise harâmıdır.

■ Yakınlık sınırı secde yeridir. Bundan ötesi uzak sayılır. Yani, namaz kılanın durduğu yer ile secde ettiği yer arasından geçmek câiz değildir.

■ Namaz kılanın önünden geçmek -her ne kadar harâm da olsa- namazı bozmaz. Ancak namaz kılanın önünden kadın, siyah köpek ya da eşek geçerse, namaz kılan erkek de olsa kadın da olsa namazı bozular. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَإِنَّهُ يَسْتُرُهُ مِثْلُ آخِرَةِ الرَّحْلِ، فَإِذَا لَمْ يَضَعْ مِثْلَ آخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ الْأَسْوَدُ. قَالَ رَجُلٌ لِأَبِي ذَرٍّ -وهو راوي الحديث- : مَا بَالُ الْأَسْوَدِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَحْمَرِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَصْفَرِ؟ فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: الْكَلْبُ الْأَسْوَدُ شَيْطَانٌ.»

“Sizden biriniz namaza durduğu vakit, önünde deve se-
merinin arkası kadar bir şey bulunursa, o kendisini sütrelere.
Önünde semerin arkası kadar bir şey bulunmazsa onun na-
mazını kadın, eşek ve siyah köpek keser.” Ebû Zerr radiyalla-
hu anh'a -ki hadîsin râvîsi odur- bir adam şöyle sordu: Siyah
köpeği kızıl köpekten ve sarı köpekten ayıran şey nedir? Ebû
Zerr şöyle dedi: Bunu Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e sor-
dum ve şöyle dedi: “Siyah köpek şeytandır.”⁽¹⁾

(1) Müslim, 510.

KADININ NAMAZI

■ Kadınların namazı, erkeklerin namazında bahsi geçen duâ, Kur'ân, namazın şekli gibi husûsların tümünde; farzlar-
da, sünnetlerde ve rükûnlarda aynıdır. Nitekim Nebî sallallahu
aleyhi ve sellem'in şu sözünün umûmî oluşu bunu ifâde eder:

«إِنَّمَا النِّسَاءُ شَقَاتِقُ الرِّجَالِ.»

“Kadınlar, erkeklerin kardeşleridir.”⁽¹⁾

■ Bu durumun tek istisnâsı vardır; kadınlar uzuvlarını bir-
birinden uzaklaştırmazlar. Onlar hakkındaki sünnet, namazda
yumulmaları/büzülmeleridir. Yani, erkeğin uzuvlarını uzaklaş-
tırdığı her yerde kadın uzuvlarını toplar. Erkeğe: “Sünnet olan
uzuvlarını birbirinden uzaklaştırmandır.” dediğimiz her alanda
kadın için sünnet olan, uzuvlarını ayırmaması; bir araya getir-
mesidir.

İbn Receb şöyle demiştir: “Kadın ise namazdayken uzuv-
larını ayırmaz, birbirine yapıştırır. İlim ehli bu görüştedir.”⁽²⁾

(1) Ebû Dâvud, 236; Tirmizî, 113.

(2) İbn Receb, Fethu'l-Bârî, 7/236.

Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a âittir. Salât ve selâm
Nebîmiz Muhammed'in, âilesinin ve ashâbının üzerine olsun.

-Allah'a hamd olsun, burada tamamlanmıştır.-

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
MUKADDİME	7
ABDEST NASIL ALINIR ?	9
ABDESTİ BOZAN ŞEYLER NELERDİR?	16
NAMAZIN KILINIŞ ŞEKLİ	19
NAMAZA HAZIRLIK	21
NAMAZA GİRİŞ	25
KIYÂM VE KIRÂAT	27
FÂTİHA OKUMAK	36
İNTİKÂL TEKBİRLERİ	47
RUKÛ	48
SECDE	57
İKİNCİ REK'AT	67
İLK TEŞEHHÜD	68
NAMAZIN KALAN KISIMLARI	77
SELÂM VERMEK	81
İTMİNÂN VE HUŞÛ	83
SÛTRE EDİNMEK	85
KADININ NAMAZI	89
İÇİNDEKİLER	91

